

**СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ АМЕРИКИ
ГОЛОВНА ВИХОВНА РАДА**

ВИПУСК Ч. 27

**МАТЕРІЯЛИ ДО І-ГО ІСПИТУ
МОЛОДШОГО ЮНАЦТВА**

НА СТУПІНЬ

ОТРОКА

НЬЮ ЙОРК

1969 Р.

Цей підручник є призначений в першу чергу для Юнацтва СУМ, яке підготовляється до першого сумівського іспиту на ступінь Отрока. Тому зміст і стиль підручника подано - скільки це було можливе - якнайпроступніше. Одначе, цим підручником повинні користуватися теж виховники і батьки юнацтва, які допомагають йому в підготовці до іспитів.

Виховники повинні добре познайомитися із змістом підручника й користуватися ним під час зайнять і сходин юнацтва. Знаючи місцеві умови, засоби, здібності й ступінь знання української мови своїх вихованців, маючи досвід та орієнтацію щодо труднощів у веденні виховної праці, допитчий виховник зможе пристосувати якнайкращі методичні засоби, щоб передати зміст цього підручника ще приступніше, ще яскравіше й глибше. При цьому треба поділити відповідно зміст підручника згідно з кількістю сходин у році, щоб юнацтво мало змогу й час основніше завчити поданий матеріал. Зміст підручника треба ще ілюструвати іншими прикладами, описами й даними. При цьому доцільно звертати постійно увагу на те, чи юнацтво, читаючи або слухаючи розповіді з підручника, справді розуміє всі слова й вислови. На випадок, коли б юначка чи юнак ще не розуміли всього, треба пояснити їм, користуючись іншими висловами чи описами. Іде про те, щоб юнацтво, схопивши суть того, чого від нього вимагається, працювало самостійно, зуміло за своїти собі потрібне знання і могло під час іспитів, чи в розмовах давати самостійні, оформлені власними словами, відповіді і пояснення. Не можна допускати до того, щоб юнацтво вивчало зміст підручника, головню іспитові відповіді, напам"ять і повторювало їх, немов вивчену незрозумілу й неправильно наголошувану деклямацію.

Матеріал у цьому підручнику є поданий у тому самому порядку, як це є передбачено в "передумовах" і "вимогах" до I-го іспиту Молодшого Юнацтва у "Правильнику Ю СУМ". Він є поданий досить широко, має багато більше описів і пояснень, ніж цього вимагається до I-го іспиту. Зроблено це з розмислом, щоб кандидатам до іспиту й виховникам дати змогу вибрати тільки те, що потрібне. Інший матеріал повинен бути тільки ширшою ілюстрацією, допоміжним чинником у присвоєнні потрібного вужчого знання.

Наприкінці прохання до виховників і батьків юнацтва, які користуватимуться цим підручником у своїй виховній праці: просимо подавати нам - Головній Управі і Головній Виховній Раді СУМА свої завваження, критичні оцінки, помічення і відгуки молоді та старших на зміст і спосіб подачі матеріалів у цьому підручнику, а теж побажання і поради, що допоможе нам у праці над дальшими виданнями.

В с т у п

I. ТИ СТАВ ЮНАКОМ СУМ!	1
Закон Молодшого Юнацтва СУМ	3
II. ЗАКОНИ Ю СУМ І ТЕБЕ ЗОБОВ'ЯЗУЮТЬ	4
1. Ніколи не перестанеш вірити в Бога	4
2. Будеш пізнавати Україну і любити її	4
3. Будеш любити і слухати своїх батьків	5
4. Шанувати старших	5
5. Пильно вчитися і слухати своїх виховників	6
6. Бути точним, обов'язковим і працьовитим	6
7. Бути чемним і братерським	7
8. Робити добрі діла	8
9. Будеш говорити правду	9
10. Любити і шанувати природу	9
11. Зберігати лад і чистоту	10
12. Дбати про здоров'я і силу	11
III. ЩО ОЗНАЧАЄ "ОТРОК"?	12
IV. ЩО ТИ МУСИШ ВИКОНАТИ, ЩОБ СТАТИ ОТРОКОМ?	14
1. Має за собою один рік бездоганної праці в Молодшому Юнацтві СУМ	14
2. Точно відвідував сходи і заняття свого роя та вищих організаційно-виховних клітин Відділу	14
3. Має вирівняні членські вкладки	14
4. Виконав самостійно та з гарним вислідом якусь добровільну працю для СУМ, для школи або для дому	15
5. Вміє розмовляти українською мовою	15
6. Вміє молитись по-українському і ходить до церкви	16
7. Викажеться добрими успіхами в початковій школі	16
8. Є учнем української школи і має там гарні успіхи	16
9. Є чемний і слухняний, вміє привітатися і попрощатися з старшими та виховниками	17
10. Охайний і в чистому одязі приходять на заняття роя, самодіяльного гуртка тощо	17
11. Витримає пробу фізичної справності:руханка і впоряд	17
V. ЩО ТРЕБА ЗНАТИ ДО ІСПИТУ НА СТУПІНЬ ОТРОКА?	18
1. Знає, що теке Рій Молодшого Юнацтва СУМ	19
2. Вміє пояснити, чому треба молитися і чому треба слухати батьків та виховників	22
3. Розуміє значення слів "Україна", "Українець" та розкаже, як виглядає український національний герб і прапор	23
4. Має загальні відомості про Україну: а/ столиця - назва, положення і населення; б/ місцевість походження батьків; в/ дві найбільші ріки, моря і гори України..	32
5. Знає три українські вірші, три українські пісні і три українські казки або перекази	43
6. Вміє пояснити: а/ чому треба митися вранці і ввечері, б/ чому треба приготувляти чистий одяг і взуття ввечером; в/ чому треба втримувати лад і порядок	45
7. Вміє послуговуватися годинником для означення часу і користуватися телефоном	48
8. Вміє подати особисті дані та ім'я і прізвище виховника і його адресу	49

9. Знає, які небезпеки грозять і як остерігатися: від огню, газу, пальних рідин, електрики, води, спеки, "Холоду, вуличного руху, тощо	50
10. Вміє назвати: кілька рослин, квіток, дерев, птахів і декілька звірят та розкаже про кожну з них	54
11. Вміє продемонструвати якусь вмільість з обсягу мис- тецтва, виявляючи зацікавлення в одній з ділянок ..	65
VI. КОРОТКА ІСТОРІЯ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ	66
VII. ГАСЛО І ПРИВІТИ СУМ	70
VIII. СЛОВО	72
IX. ОДНОСТРІЙ ЮНАЦТВА СУМ	74
X. ВІДЗНАКИ ЮНАЦТВА СУМ	76

Посвідка складення іспиту на ступінь Отрока

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

Перед тим, заки користуватися цим підручником, треба справити такі помилки:

Стор. 8, точка 8 РОБИТИ ДОБРІ ДІЛА, у третьому рядку згори написано: "за запладу", повинно бути: "за заплату".

Стор. 9, точка 9. ЛЮБИТИ І ШАНУВАТИ ПРИРОДУ, у першому рядку знизу написано: "не заничишувати", повинно бути "не занечишувати".

Стор. 36, у п'ятому рядку згори написано: "Ціла його поверхня /Чорного моря/ має 411 квадратних кілометрів", а повинно бути: "Ціла його поверхня має 411 тисяч квадратних кілометрів".

Стор. 55 пропущено рисунок синьої проліски.

Стор. 60, у 15-му рядку знизу написано: "весело підстрибучи", повинно бути: "весело підстрибучи".

Стор. 73, у розділі ТИ МАЄШ ПРАВО, в четвертому рядку згори написано "може призначити Ройовий Твій виховник", а повинно бути: "може призначити Ройовим Твій виховник".

Стор. 74, у розділі СОРОЧКА написано: "барви кнакі", повинно бути "барви кгакі".

Стор. 75 у точці КРАВАТКА написано: "така сама тьмаво-зелена", повинно бути: "така сама тьмаво-зелена"; у точці 5-ій СПІДНИЧКА, в другому рядку згори написано: "Є гегко кьошевої форми", повинно бути: "Є легко кльошевої форми".

Видано засобами Головної Управи Спільки Української Молоді Америки.
Тираж - 1000 примірників. На правах рукопису.

Нью Йорк, квітень 1969 року.

ТИ СТАВ ЮНАКОМ СУМ!

Скоро промине рік, як Ти записався до Спілки Української Молоді - СУМ. Батьки - тато або мама привели Тебе до Станиці чи Осередку СУМ, коли Тобі було всього 6 або 7 років життя. Ти приніс з собою заяву - анкетний листок, на яким були написані: Твоє ім'я і прізвище, Твій вік, місце народження, адреса, де Ти живеш, назва школи, до якої Ти ходиш, та інші пояснення. Листок підписали Твої батьки або опікуни, які хотіли, щоб Ти належав до організації української молоді. Старші керівники сумівської Станиці чи Осередку прочитали Твою заяву та лікарську посвідку про те, що в Тебе добре здоров'я, і на своїй нараді погодилися прийняти Тебе в ряди Твоїх однолітків-сумівців.

Так Ти став членом-к а н д и д а т о м Молодшого Юнацтва СУМ і, разом з іншими такими, як Ти, хлопцями-юнаками чи дівчатами-юначками, почав вести сумівське життя. Після трьох місяців перебування і праці в СУМ Ти одержав право носити сумівський однострій і зелену краватку та став членом-п р и ж и л ь н и к о м Молодшого Юнацтва СУМ.

Спершу, може, Ти не дуже був задоволений з того, що записався до СУМ. Бо все для Тебе там було нове, навіть чуже - обличчя нових Твоїх товаришів, поведінка, звичаї, сумівське приміщення. До того ж Ти мусів ходити на сходи і слухати, що говорять чи оповідають Тобі старші й виховники, виконувати їхні накази.

Але згодом Ти переконався, що життя в гурті таких, як Ти, юнаків чи юначок, себто молодих, чи як кажемо теж, юних хлопців або дівчат, приносить багато користи і вдоволення. Ти скоро зжився із своїми новими товаришами, знайшов серед них прия-

телів і друзів, а на сумівських сходинах Ти вже багато пізнав і навчився такого, про що Ти до того часу не знав.

Насамперед Ти пізнав закон, постанови, чому українська молодь належить до Співки Української Молоді, яка її ціль, до чого вона добровільно зобов'язалася і що вона робить, себто, чим займається, та яку користь з того має.

Ти зрозумів також, що закон, це значить - правила, постанови, треба дбайливо зберігати, слухати його і виконувати те, що він постановляє, або наказує.

Закони є Божі і людські, себто такі, що їх нам дав Господь чи його свята Церква, і такі, що їх видають люди.

Божі закони називаються Заповідями Божими, їх треба зберігати, щоб ми добре та щасливо прожили свій вік на землі і заслужили собі на вічне життя в небі.

Закони видають теж і люди для себе самих, наприклад, держава, міські і сільські уряди, різні установи для своїх членів тощо. Мають свої закони або постанови також усі товариства й організації. Ці закони укладають досвідчені старші члени для всіх тих, що до такої організації належать.

Тому й Співка Української Молоді теж має свої закони, постанови для всіх своїх членів.

Закон Молодшого Юнацтва СУМ наказує, що всі молодші юнаки і юначки повинні:

ЗАКОН МОЛОДОГО ЮНАЦТВА СУМ

1. БУТИ ВПНИМ(-ОЮ) БОГОВІ ТА СТОВНЯТИ ЙОГО ЗАПОВІДІ,
2. ПІЗНАВАТИ І ЛЮБИТИ УКРАЇНУ,
3. ЛЮБИТИ І СЛУХАТИ СВОЇХ БАТЬКІВ,
4. ШАНУВАТИ СТАРШИХ,
5. ПИЛЬНО ВЧИТИСЯ І СЛУХАТИ СВОЇХ ВИХОВНИКІВ,
6. БУТИ ТОЧНИМ(-ОЮ), ОБОВ'ЯЗКОВИМ(-ОЮ) І ТРАЦЬОВИТИМ(-ОЮ)
7. БУТИ ЧЕМНИМ(-ОЮ) І БРАТЕРСЬКИМ(-ОЮ),
8. РОБИТИ ДОБРІ ДІЛА,
9. ГОВОРИТИ ПРАВДУ,
10. ЛЮБИТИ І ШАНУВАТИ ПРИРОДУ,
11. ЗБЕРІГАТИ ЛАД І ЧИСТОТУ,
12. ДБАТИ ПРО ЗДОРОВ'Я І СИЛУ.

ЗАКОНЦІ ЮСУМ І ТЕБЕ ЗОБОВ'ЯЗУЮТЬ

Дванадцять точок ЗАКОНУ МОЛОДШОГО ЮНАКЦВА СУМ Стали і Твоїм Законом і Ти постановив, що:

1. НІКОЛИ НЕ ПЕРЕСТАНЕШ ВІРИТИ В БОГА.

Бо Бог створив увесь світ, нашу землю, усі зірки-планети та небо, всіх людей і дав людям різні накази або заповіді, як вони повинні жити, щоб досягнути щастя на землі, а опісля на небі.

Бог є вічний, себто Він існував завжди й ніколи не перестане існувати, хоч би зникнула наша земля, всі люди й всі інші планети. Він є наймогутніший і ніщо в світі не діється без його волі.

2. БУДЕШ ПІЗНАВАТИ УКРАЇНУ І ЛЮБИТИ ЇЇ.

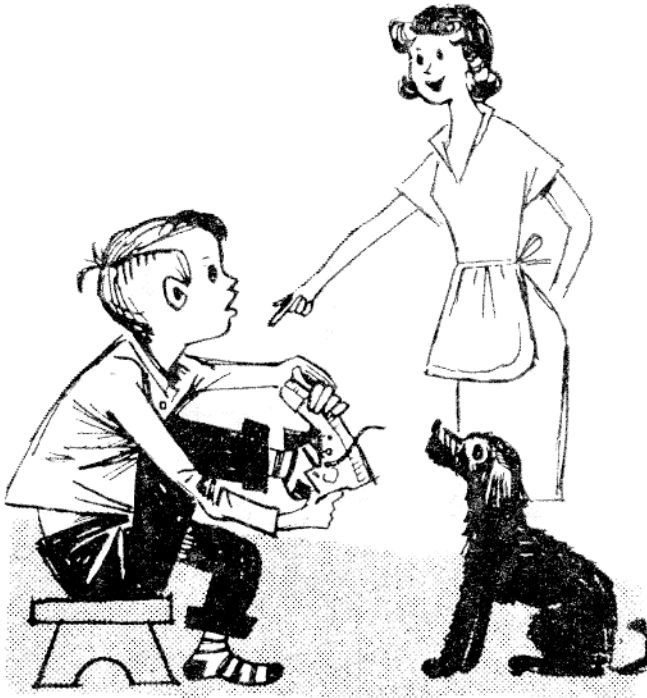
Це значить, що будеш учитися історії, географії, мови та культури тієї країни, яка є на Сході Європи і яка є Батьківщиною Твого тата і мами, дідуся і бабусі, усіх Твоїх прадідусів і прабабусь.

Навчаючись про цю країну, Ти пізнаєш її, хоча Ти ще ніколи її не бачив. Ти також полюбиш її, з усього серця, бо вона дуже гарна і багата країна. Вона, однак, тепер поневолена. Треба, отже, вчитися, щоб Ти міг допомогти їй визволитись.

3. БУДЕШ ЛЮБИТИ І СЛУХАТИ СВОЇХ БАТЬКІВ.

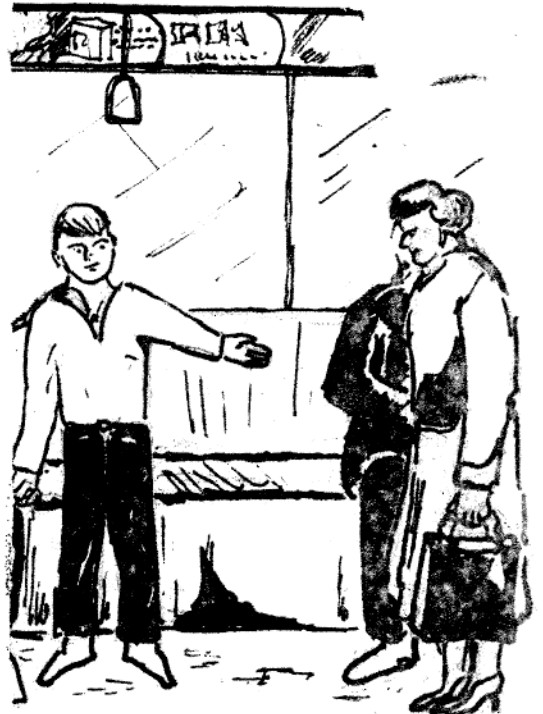

Ти сказав собі, що: будеш любити і слухати своїх батьків, родичів, які привели Тебе на світ, дбають про Тебе, бажають Тобі щастя, піклуються Тобою, коли Ти хворієш або є сумний чи зажурений, працюють для Тебе та Твоїх сестер і братів, навчають Тебе і допомагають учитися, щоб чесно прожити на цій землі і стати доброю, щасливою людиною та громадянином держави.

Любити і слухати батьків наказує нам також Бог у своїх заповідях.

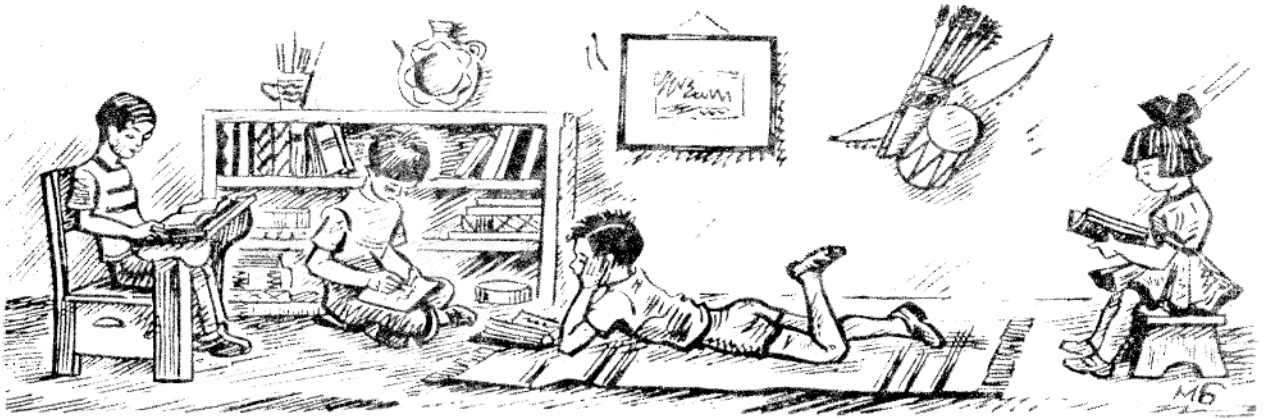
4. ШАНУВАТИ СТАРШИХ.

Знаючи юнацький закон, Ти постановив, що будеш: шанувати старших. Бо старші люди також дбають про щастя і добру долю молодих. Переживши довгі роки в науці й у праці, вони мають уже великий досвід, себто пізнали багато того, чого молодші юнаки і юначки ще не знають. Старші віком люди, священники, учителі, опікуни передають свій досвід молодшим, дітям, учать їх, як треба жити, як оборонятися перед лихом, що загрожує їхнім душам і тілам, що їм шкодить. Цим старші допомагають молоді, тому за це їм належиться подяка – пошана і любов від молоді.

5. ПИЛЬНО ВЧИТИСЯ І СЛУХАТИ СВОЇХ ВИХОВНИКІВ.

Ти вирішив, що будеш: пильно вчитися і слухати своїх виховників. Є багато дітей на світі, які не мають змоги вчитися, а мусять змалку йти до важкої праці, щоб заробити на хліб

Ти щасливіший за них - Тебе посилають батьки до школи, дають Тобі можливість учитися, щоб пізніше Ти міг легше жити. Тому не можна бути лінивим і не вчитися. Хоч як не раз важко Тобі виробити задачі чи навчитися завданої лекції, Ти мушиш перебороти нехіть і бути пильним.

Твої виховники вдома, в школі і в молодечій організації СУМ помагають Тобі в науці, отже їх треба слухати, бо вони роблять добро для молоді.

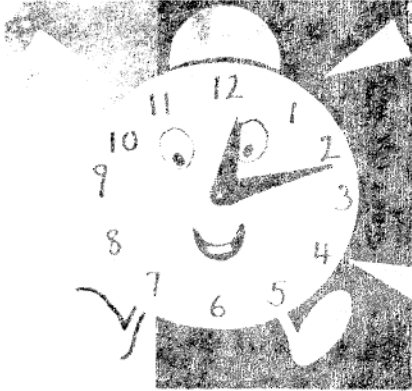
6. БУТИ ТОЧНИМ, ОБОВ'ЯЗКОВИМ І ПРАЦЬОВИТИМ.

Ти вже знаєш про те, що мушиш: бути точним, обов'язковим і працюючим. Це значить, що Ти повинен робити все на час: вивчити лекцію зараз, а не відкладати на пізніше, приходити на сходи, до школи українознавства чи на шкільні збори або на якусь імпрезу точно в заповдану годину. Неточність, непристримування часу дуже шкодить людям, головно молоді, краде в неї цінні хвилини життя, що їх ніколи вже не можна завернути.

Кожна людина має обов'язки: супроти Бога, своїх батьків, родини, батьківщини, супроти держави, людей, як кажемо ближ-

ніх серед яких живе. Також і молодь, навіть наймолодші юнаки і юначки мусять виконувати свої обов'язки, свої завдання, бо цим вони зміцнюють лад у людському житті. Обов'язкову людину всі цінують і шанують.

Бог так построїв світ, що кожне сотворіння щось робить, чимось займається, влаштовує собі життя, допомагає своїм маленьким дітям тощо. Навіть комахи, такі, як бджілки, що зносять мед до вулика, чи мурашки, ціле життя трудяться від ранку до ночі. За те люди хвалять їх і кажуть: працьовитий, як бджілка, або як мурашка. Праця приносить людям не тільки користь, а й вдовolenня. Тому Ти завжди мушиш пам'ятати про шосту точку закону Молодшого Юнацтва СУМ, яка каже: "Будь працьовитий!"

7. БУТИ ЧЕМНИМ І БРАТЕРСЬКИМ.

Далі закон каже: Бути чемним і братерським. Правда, бути завжди чемним, не робити якихсь прикрих збитків – витівок, не відповідати родичам чи братам, або сестрам грубими словами, не перешкоджати іншим під час сумівських сходин чи шкільної науки – це для юнаків і юначок досить тяжко. Але Ти мушиш сказати собі, що Ти будеш чемним завжди, увічливим до всіх навіть тоді, коли в Тебе поганий настрій, чи почувашся хворим. Чемна поведінка засоромлює Твого противника, а в людей викликає до Тебе любов.

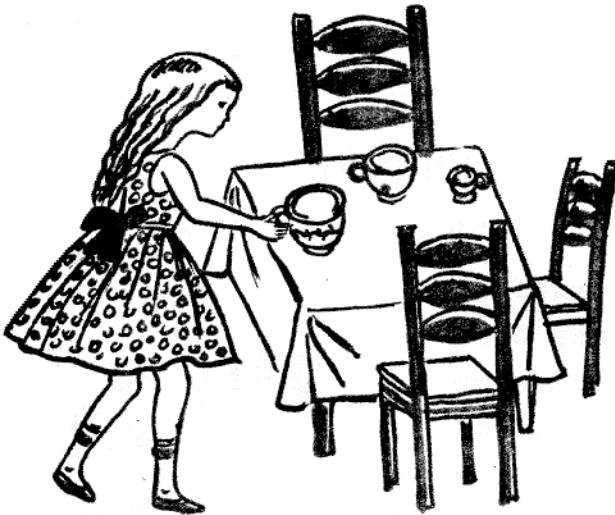

Треба мати братерські чи сестричні почування – любов, бажання допомогти, зробити приємність, навіть оборонити в потре-

бі не лише до своїх рідних братів і сестер, а й до своїх співтоваришів у школі, до сусідських дітей, до друзів і подруг у СУМ, на таборах, усюди, де тільки зустрічаєшся з своїми однолітками. Христос казав любити ближнього свого, себто того, хто є близький для Тебе, живе біля Тебе, - як себе самого. А Шевченко писав, що найбільше добро на світі, це братолюбіє, любов до братів, до ближніх.

8. РОБИТИ ДОБРІ ДІЛА.

Ти навчився із закону Молодшого Юнацтва, що завжди треба робити добрі діла. Зробиш комусь добро, якусь послугу і то не з примусу, не за запладу, а без жодної користи, добровільно, це найбільша радість і вдоволення в Твоєму житті.

Ти повинен завжди, кожного дня робити добрі діла, а сам переконаєшся, як радісно Тобі буде. Навіть найменша поміч для інших є добрим ділом: допоможеш старій, безсилій людині підвестися з її крісла, подаш їй окуляри чи іншу потрібну річ, понесеш старій жінці якийсь тягар чи

пакунок, радо покажеш перехожому дорогу, куди йому треба йти, оборониш малу дитину, що її нападуть старшенькі діти, нагодуєш голодну пташку, чи врятуєш собачку, яку мучать недобрі хлопчиська, позичиш товаришеві олівець чи поділишся з ним своїм сніданком - усе це буде добре діло.

А скільки добрих діл Ти можеш зробити, будучи вдома, в школі, в сумівській домівці та в таборі? Вдома - попрятати кімнати, застелити стіл до обіду; в школі - пояснити товаришеві лекцію, якої він не розуміє; в сумівській домівці - поскладати всі речі на свої місця, позамітати, а на таборі Ти можеш на кожному кроці зробити щось доброго для друзів.

Навчаючись у СУМ його закону, Ти постановив, що завжди:

9. БУДЕШ ГОВОРИТИ ПРАВДУ.

Звичайно так буває, що молоді, юнаки і юначки, а то й старші, коли відчувають, що вони щось зробили не так, як треба, або провинилися, люблять викручуватися, себто говорять неправду. Вони соромляться признатися до свого поганого вчинку, або бояться покарання. Це дуже погана звичка і Ти мусиш її відкинути геть від себе, якщо вона в Тебе є. Каже стара народня мудрість, що "неправдою можна увесь світ перейти, але назад не повернутися". Отже Ти мусиш щиро й одверто признаватися: "Так, це я зробив поганий учинок, але більше не буду цього робити", "я знищив цю річ, але шкодую, що так сталося", "я спізнився і прошу мені вибачити". Тих, що говорять неправду, ніхто не любить і обминає їх. А з тими, хто відважно визнає свої помилки, всі дружать і шанують їх.

В юнацькому законі Ти прочитав, що треба:

10. ЛЮБИТИ І ШАНУВАТИ ПРИРОДУ.

Звичайно ми живемо в місті, де так мало зелених дерев, квітів, співучих пташок, чистої води, в якій можна б до схочу поплавати, тощо. Тому, коли ми виїдемо поза місто, в ліс чи в гори, над річку або ставок, ми дуже радіємо. Скільки там чистого, свіжого повітря, як легко дихати, яка зелена трава, високі дерева, які гарні птахи, звірята.

Яка прекрасна природа, кажемо, і відпочиваємо серед неї тілом і душею, забуваючи про свої клопоти. Тому з вдячності для Бога за ту красу ми повинні любити ліс, гори і ріки, ту траву й дерева, луки і поля, пташат і звірят, усе те, що зве-
ється природою. Ми повинні теж шанувати її, не нищити її краси: не засмічувати тих місць, де відпочивається на траві, не ламати галузок дерев, не вбивати і не мучити птахів чи тварин, не занищувати джерела та води, в якій купаємось, не

рвати для простої забави квіток.

Ти - юнак чи юначка Спілки Української Молоді повинен бути приятелем природи, оберігати її від тих, які нищать її красу, вивчати життя звірят, пташок і комах, пізнавати рослини. Природа навчить Тебе багато, дасть Тобі силу й здоров'я та розкаже про прекрасні таємниці свого життя, яке їй дав Господь-Творець.

Ти навчився також, що треба:

11. ЗБЕРІГАТИ ЛАД І ЧИСТОТУ.

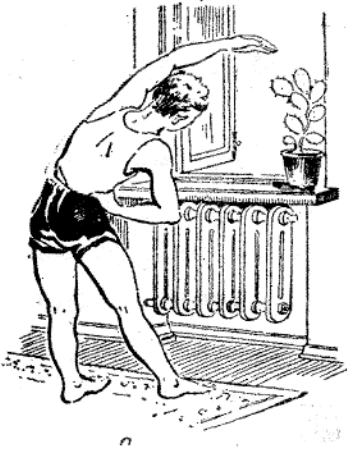
Ти так часто чуєш від старших постійні накази: поспрятай книжки, помий руки, вичисти черевики, прибери в своїй кімнаті, що не раз аж сердишся на те "вічне роблення порядків". Але Твоя злість, Твоя сердитість є Твоїм власним ворогом. Бо нелад, брак чистоти, неохайність - це найкращі гнізда, в яких виростають і множаться різні мікроби, віруси, різні хворіб, які нападають на Твоє здоров'я.

Юнак чи юначка, які не люблять чистоти, ходять у брудній білизні або одезі, не мють рук, шиї, вух, волосся і зубів, не тримають у порядку своїх речей - є дуже нещасливі. Бо вони не лише часто хворіють від різних недуг, але з них насміхаються інші, бридяться ними, не хочуть з ними приставати. Юнаки і юначки - сумівці мусять особливо дбати про чистоту своїх гарних одностроїв, бо на них звертають увагу всі люди.

Остання, дванадцята точка закону Молодшого Юнацтва, що її Ти пізнав, каже, що треба:

12. ДБАТИ ПРО ЗДОРОВ'Я І СИЛУ.

Здоров'я - це найбільший Божий дарунок для людини. Маючи здоров'я і силу, кожний може втішатися життям, його радіщами, може працювати без великої утоми, може займатися спортом, може здобувати для себе й інших те, що потрібне в житті. Тому вже замолоду треба дбати про своє здоров'я, не нищити його нерозумно шкідливими звичками: курінням тютюну, питтям алкоголю тощо.

Щоденна, навіть коротка руханка, прорух зміцнюють молоде тіло, дають йому силу і загартованість.

Будеш здоровий і сильний, якщо дотримуватимешся наступних правил:

1. Купайся добре і часто та вживай багато мила.
  2. Чисть свої зуби кожного ранку і вечора та після кожного їдження. Іди до Твого дентиста два рази до року.
  3. Пий багато свіжої води.
  4. Пий принаймні одну літру /пайнт/ молока кожного дня.
  5. Їдж багато свіжих овочів і ярини.
  6. Виходи кожного дня на свіже повітря бавитись чи вправляти спорт.
  7. Спи принаймні 10 годин кожної ночі.
-

ЩО ОЗНАЧАЄ "ОТРОК" ?

За рік Твого перебування, науки і праці в Спілці Української Молоді Ти, пізнавши перший закон, багато навчився і став членом-прихильником СУМ, а не новачком, для якого все є новим - невиданим і нечуваним. Ти довідався також, що можеш далі здобувати знання, щоб за кілька років, коли станеш старшим, Ти міг виховувати інших, молодших друзів. Але для того, щоб самому бути виховником, учити інших і наказувати їм, Ти мусиш виявити своє знання, показати, чого Ти навчився, що Ти знаєш і чи Ти є добрим сумівцем. У цьому допоможуть Тобі іспити. Так, як у школі Ти пишеш задачі, відповідаєш на запитання учителів і складаєш іспити, так і в СУМ Ти проходиш подібну пробу, щоб показати перед виховниками своє знання. Ця проба також називається іспитом. Кожний юнак і кожна юначка з Молодшого Кнєцтва СУМ, після року праці в цій організації, складають перший іспит на ступінь Отрока.

Що означає слово "Отрок"? Може Ти читав, або чув, як Твої батьки, чи старші, колядуючи на Різдво, співають про "отроча", яке народилося в стаєнці на сїні, у Вифлєємі, себто співають про маленького Ісуса? "Отроча" - це старе українське слово, що означає "дитина", "немовля". А "отрок" - це старша дитина, хлопець-підросток. З історії України Ти знаєш, що наші князі мали при собі "дружину" - військо. Називалося військо дружиною тому, що ті вояки були не наймлені за заплату чи примусово збрані, а з власної охоти, як друзі /від цього й "дружина"/, помагали князеві, боролися разом з ним проти ворогів. Члени тієї дружини звалися дружинниками. Вони помагали князеві, дораджували йому, боронили його і цілу Україну перед ворогами.

Дружина була "старша" та "молодша" або "менша". Старшими дружинниками були ті во-

яки, які вже довгими роками помагали князеві, перебули багато походів і воєн, були сміливі й хоробрі та виявили велику мудрість і досвід. Їх називали ще "княжими мужами", а також "бо-

ярами". Членів "меншої дружини" називали "отроками" або "дітськими". Слово "дітський" так само, як слово "отрок", означає підлітка, юнака.

Але ці назви - отроки і дітські не означали лише молодиків, юнаків чи підростків, але взагалі рядову дружину, рядовиків. Коли молоденький хлопець хотів стати у княжих часах вояком, дружинником, він мусів спершу навчитися військового ремесла, по-дібно, як тепер новобранці чи рекрути мусять учитися впоряду, як поводитися із зброєю, як стріляти, маршувати тощо. За княжих часів юнаки навчалися під

опікою старших вояків-дружинників чи "княжих мужів". Вони заправлялися стріляти з лука до цілі, кидати ратищем - списом, щоб поцілити ворога, училися нападати та оборонятися, їздити на коні, зносити всякі невігоди, підкрадатися вміло під ворожий табір тощо. З такої ролі починав кожний молодик свою службу в дружині. І якщо той юнак добре вчився та

був слухняний і працьовитий, то він міг перейти до "мужів", це значить - до старших, навіть тоді, коли літами він ще був молодий. А хто лінувався, не виконував своїх обов'язків, не вчився, той і на старі літа, аж до свого сивого волосу міг залишатися в молодшій дружині "отроком", "недоростком".

Отже, отроки були звичайними вояками. Деколи вони служили при боці самого князя, а в спокійні часи, коли не було війни, ані походів, вони сповняли всякі доручення на княжому дворі, або були помічниками дружинників, які в інших містах мали владу, як князеві заступники чи намісники.

Довідавшись про те, що значить слово "отрок", Ти й сам забажав стати "Отроком" у Спільці Української Молоді, щоб, навчившись того, що повинен знати молодший юнак, перейти в ряди старших юнаків, а пізніше в ряди Дружинників. Тому Ти почав підготовлятися до сумівського іспиту на ступінь Отрока.

Княжі дружинники

ЩО ТИ МУСИШ ВИКОНАТИ, ЩОБ СТАТИ ОТРОКОМ ?

Одначе, заки Ти станеш до цього іспиту, мусиш знати про його передумови. Це значить, Ти мусиш знати, що Ти ще перед іспитом повинен був зробити, чим Ти мусів відзначитися, щоб Ти міг складати іспит на ступінь Отрока. Передумов є аж одинадцять і вони кажуть, що кожний юнак чи юначка Молодшого Юнацтва СУМ можуть складати іспит на ступінь Отрока тоді, коли він або вона:

1. МАЄ ЗА СОБОЮ ОДИН РІК БЕЗДОГАННОЇ ПРАЦІ В МОЛОДШОМУ ЮНАЦТВІ СУМ.

Себто, коли Ти на протязі одного року так добре виконував свою працю в СУМ, що ніхто Тебе не ганив, не карав, не дорікав Тобі, а навпаки - виховники хвалили Тебе.

2. ТОЧНО ВІДВІДУВАВ СХОДИНИ І ЗАЇНЯТТЯ СВОГО РОЯ ТА ВИНИК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ВИХОВНИХ КЛІТИН ВІДДІЛУ.

Це значить, що Ти точно, без спізнень чи пропущень, приходив на сходини свого Роя і там виконував усе те, що Тобі виховники наказували чи доручували.

3. МАЄ ВИРІВНЯНІ ЧЛЕНСЬКІ ВКЛАДКИ.

Кожна Станиця, Відділ чи Осередок СУМ, як і їхня Централь, мають різні грошові витрати: на заплачення чиншу за домівку, або на її сплачення, на поштове листування, на закуп потрібних приладів, на оплати за світло, телефон і багато іншого. Тому кожний член СУМ є обов'язаний кожного місяця платити визначену суму грошей, себто членську вкладку, або членський внесок, на покриття тих різних витрат. Ти повинен платити свою вкладку точно щомісяця, бо інакше Станиця, Відділ чи Осередок, а також Централь СУМ матимуть великі довги і не зможуть вести своєї діяльності над вихованням сумівської молоді, не зможуть видавати потрібні для молоді книжки, підручники, журнали тощо.

4. ВИКОНАВ САМОСТІЙНО ТА З ГАРНИМ ВИСЛІДОМ ЯКУСЬ ДОБРОВІЛЬНУ ПРАЦЮ ДЛЯ СУМ, ДЛЯ ШКОЛИ АБО ДЛЯ ДОМУ.

Праця може бути різна, залежно від того, які Ти маєш здібності. Можеш, наприклад, прибрати домівку свого Роя, намалювати образок на стіну, зробити рами до портрету чи тризуба, направити поламане крісло - стілець, оправити книжку, вишити рушник і т. п. У школі можеш упорядкувати книжки в бібліотеці і зробити їх список - каталог, можеш зробити з паперу-картону чи з дерева модель української хати, стародавнього замку в Україні, церкви чи намалювати мапу України тощо; а вдома спритний юнак направить якусь попсовану річ, зробить для сестрички чи братика полицку для книжки, якусь іграшку, для тата вирізьбить підставку на олівці, а юначка вишиє закладку до книжки, щоб нею зазначити, доки вже прочитано, намалює квіти, щось пошеє та інше.

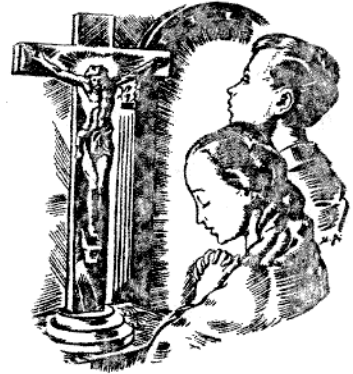
5. ВМІЄ РОЗМОВЛЯТИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.

Ти мусиш знати українську мову, бо вона є мовою Твоїх батьків, є Твоя рідна; якщо не знатимеш української мови, Тобі буде тяжко користати з гутірок, з перебування в таборі, серед українського товариства. Ти не будеш розуміти того, про що говориться, не знатимеш, чого хоче від Тебе виховник, який дає наказ, не зрозумієш прочитаної виховником гарної казки. Коротко - Ти не матимеш жодної користі з перебування в рядах СУМ і Твій час у цій організації буде втрачений. Колись, у пізнішому своєму житті Ти будеш шкодувати, що не навчився мови своїх батьків, але тоді може бути запізно і Твій жаль буде даремний.

Тому ще замолоду, коли Твій ум є здатний сприймати багато науки, Ти повинен добре вивчити свою рідну українську мову, пізнати історію народу, з якого Ти походиш, пізнати Україну.

6. ВСІЄ МОЛИТИСЬ ПО-УКРАЇНСЬКОМУ І ХОДИТЬ ДО ЦЕРКВИ.

Хто не знає української мови та українських молитов, той в українській церкві не може розуміти того, що правиться в ній, не може разом з іншими голосно молитися чи співати. Цим він ображає Бога. Бо як би то було, коли б Ти прийшов до когось у відвідини і нічого не говорив, бо не розумів би тої мови, якою говорять господарі дому! Чи не образила б їх Твоя поведінка? Чи не було б Тобі прикро, що Ти не розмовляєш з ними? Так само і в церкві Ти повинен молитися і співати мовою тих людей, які ходять до неї та збудували її для українців. Тому Ти, ідучи до першого іспиту на ступінь Отрока, перевір себе добре, чи знаєш українські молитви.

7. ВИКАЖЕТЬСЯ ДОБРИМИ УСПІХАМИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.

Це значить, що Ти повинен мати добрі оцінки, добре свідчення з тієї школи, до якої Ти ходиш, бо це показує, що Ти є пильний і працьовитий і що в СУМ Ти також добре будеш учитися.

8. Є УЧНЕМ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ І МАЄ ТАМ ГАРНІ УСПІХИ.

Ти повинен ходити до школи українознавства і пильно вчитися, пізнавати Україну, її історію, мову й культуру. Якщо ж у місцевості, де Ти живеш, нема такої школи українознавства, то Ти повинен

з власної охоти навчитися української мови. Попроси свого тата або маму, щоб вони учили Тебе, або вчися по-українському в своєму Рої. Напевно виховник pomoже Тобі та іншим Твоїм друзям навчитися української мови – читати й писати. Пам'ятай, що добрий сумівець знає свою рідну мову, мову своїх батьків.

9. Є ЧЕМНИЙ І СЛУХНЯНИЙ, ВМІЄ ПРИВІТАТИСЯ І ПОПРОЩАТИСЯ
З СТАРШИМИ ТА ВИХОВНИКАМИ.

Добре вихований юнак чи юначка знають, що треба поздоровити старшого, якщо зустрінуть його на вулиці, чи входять до сумівської домівки, до класу, де є учитель, чи до якоїсь установи, в якій є люди. При тому Ти мусиш зняти шапку з голови. А при відході Ти повинен чемно попрощатися та вклонитися тим, що ще залишаються – старшим, виховникам, навіть своїм одноліткам-друзям.

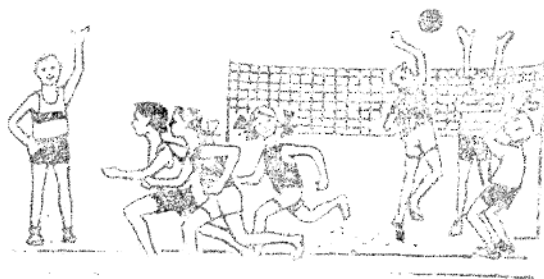

10. ОХАЙНИЙ І В ЧИСТОМУ ОДЯЗІ ПРИХОДИТЬ НА ЗАВНЯТТЯ
РОЯ, САМОДІЯЛЬНОГО ГУРТКА ТОЩО.

Ти повинен завжди вважати, щоб Твоя одежа була чиста, не подерта, не поплямлена, щоб гудзики були пришиті тощо. Ти повинен дбати про те, щоб Твоє волосся було зачесане, руки вмиті, нігті без бруду й пообтинані, а сорочка чиста. Кожна культурна людина дбає про те, бо цим вона висловлює пошану не тільки до інших людей, а й до себе самої. Крім того, бруд і неохайність є причиною хворіб.

11. ВИТРИМАЄ ПРОБУ ФІЗИЧНОЇ СПРАВНОСТІ: РУХАНКА І ВПОРЯД.

Ти повинен постійно вправляти, зміцнювати своє тіло, не лише з наказу виховника чи під час таборування, але кожного дня, вдома, прокинувшись рано зі сну, перед сном, чи навіть у вільні хвилини дня. Бо й кількахвилинні вправи, руханка є дуже корисна й робить тіло гнучким, міцним та витривалим. Щоденні вправи допоможуть Тобі брати участь у спортивних змаганнях, де можеш здобути нагороду, а теж при іспитах.

ЩО ТРЕБА ЗНАТИ ДО ІСПИТУ НА СТУПІНЬ ОТРОКА ?

Якщо Ти сповнив усі ці передумови, про які сказано в попередньому розділі, тоді можеш іти до іспиту на ступінь Отрока. Але ще заки підеш складати іспит, поспробуй перевірити сам себе: що Ти знаєш, чи все те, що Ти вчився до іспиту, Ти розумієш, чи зможеш гладко, без довшої надуми відповісти на запитання Іспитової Комісії? Для того, щоб про це переконатися, повтори собі іспитовий матеріал разом із своїм приятелем - юнаком, який також складає іспит на ступінь Отрока. Нехай він завдає Тобі питання, потрібне до іспиту, або Ти питай його і так перевірюйте своє знання. Користь із цього є така, що коли один із вас ще чогось не знає, або забув, то допоможе йому другий. Крім того, є ще час навчитися того, чого ще не знаєш.

Які ж питання може давати Тобі Іспитова Комісія? Приблизно такі, які є надруковані на 131-ій сторінці "Правильника Юнацтва СУМ", що його і Ти маєш. Але при цьому уважай, що Комісія не завжди ставить ці питання за порядком. Отже Ти повинен їх знати "на виривки". А для того, щоб Тобі в цьому допомогти, бо не в усіх Відділах чи Осередках СУМ є потрібні книжки, якими Ти міг би користуватися, щоб знайти відповідь, подаємо тут деякі відповіді на іспитові запитання. Не вивчай їх напам'ять, а намагайся переказати відповідь власними словами.

Іспитові питання, які Ти можеш одержати від Іспитової Комісії, називаються іспитовими вимогами. Це значить, що вони вимагають від Тебе потрібного знання, щоб скласти іспит.

Перша іспитова вимога така: кожний юнак і юначка Молодшого Юнацтва СУМ -

1. ЗНАЄ, ШО ТАКЕ РІЙ МОЛОДШОГО ЮНАЦТВА СУМ.

Насамперед Ти повинен знати, що таке "рій" взагалі. Ти напевно бачив уліті, як усякі дрібні мушки, комарі, москити, а в пасіці бджоли літають гуртом, великою кількістю. Це й називається: рій мух, комарів або бджіл. Кажемо теж, що ці комахи "рояться" - себто їх є дуже багато, вони літають не одинцем, а цілими гуртами.

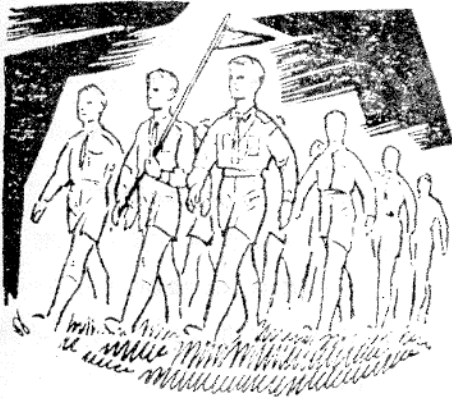
Гурт організованих членів Молодшого Юнацтва СУМ, які разом, спільно працюють, відбувають сходини чи прогулянки, разом бавляться, співають тощо, також називаємо Роем. А тому, що це їх назва, то ми пишемо це слово з великої букви. Правильник Юнацтва СУМ каже, що "Рій - це основна виховна й організаційна клітина Молодшого Юнацтва СУМ".

Що це значить? А те, що ціле Молодше Юнацтво СУМ, усі його члени є поділені на частинки - клітинки, які називаються Рої, і в яких українська молодь виховується на сумівців і сумівок.

Рій має 6 до 15 членів - самих хлопців, або самих дівчат. Немає мішаних Роїв - хлопців і дівчат разом. Ці хлопці чи дівчата зібралися разом із власної волі, з власної охоти, щоб разом у гурті, або в Рої, спільно працювати, вести спільні забави й ігри, навчатися і співати пісень, вести спільні гутірки, разом теж відбувати мандрівки, таборувати тощо. Знаючи це все, Ти зможеш

тепер дати відповідь на запитання, що таке Рій Молодшого Юнацтва СУМ. Відповідь може бути така:

Рій Молодшого Юнацтва СУМ - це підставова або основна клі-

тина - частина всього Молодшого Кнацтва Спілки Української Молоді, в якій є зорганізовані для спільного виховання молодші юнаки або молодші юначки. Рій складається з 6 до 15 членів. Ці члени добровільно зібралися разом, щоб спільно працювати, вчитися пісень, спільно вести гутірки, спільно відбувати прогулянки та спільно вчитися того, що повинен знати сумівець або сумівка.

Кожний Рій Молодшого Кнацтва має свою самоуправу, себто старшину, яка складається з членів Роя. Управу вибирають з-поміж себе всі члени Роя, або її призначає з членів Роя Виховник чи Впорядник на протяз пів року. Після того часу може бути зміна - вибрана нова самоуправа. До самоуправи Роя Молодшого Кнацтва СУМ належать:

1. РОЙОВИЙ - керівник цілого Роя. Він повідомляє всіх членів Роя, коли, де і в котрій годині будуть сходини, зайняття чи збірка членів Роя; пильнує, щоб у Рої був лад і порядок, а домівка на сходини чиста й прибрана, записує в окрему книжку, котрі члени прийшли на сходини, а котрих нема або спізнилися. Ройовий також переводить збірки Роя, звітує, себто пояснює Виховникові чи Впорядникові, який є стан цілого Роя, себто, кілько є присутніх членів, які вони ведуть зайняття і тим подібне.

2. ЗАСТУПНИК РОЙОВОГО - заступає Ройового, якщо цей є перешкоджений, хворий і не може прийти на сходини чи зайняття. Заступник Ройового дбає також про те, щоб усі розпорядження - накази, що їх дає Ройовий, Виховник і Впорядник, були виконувані членами Роя.

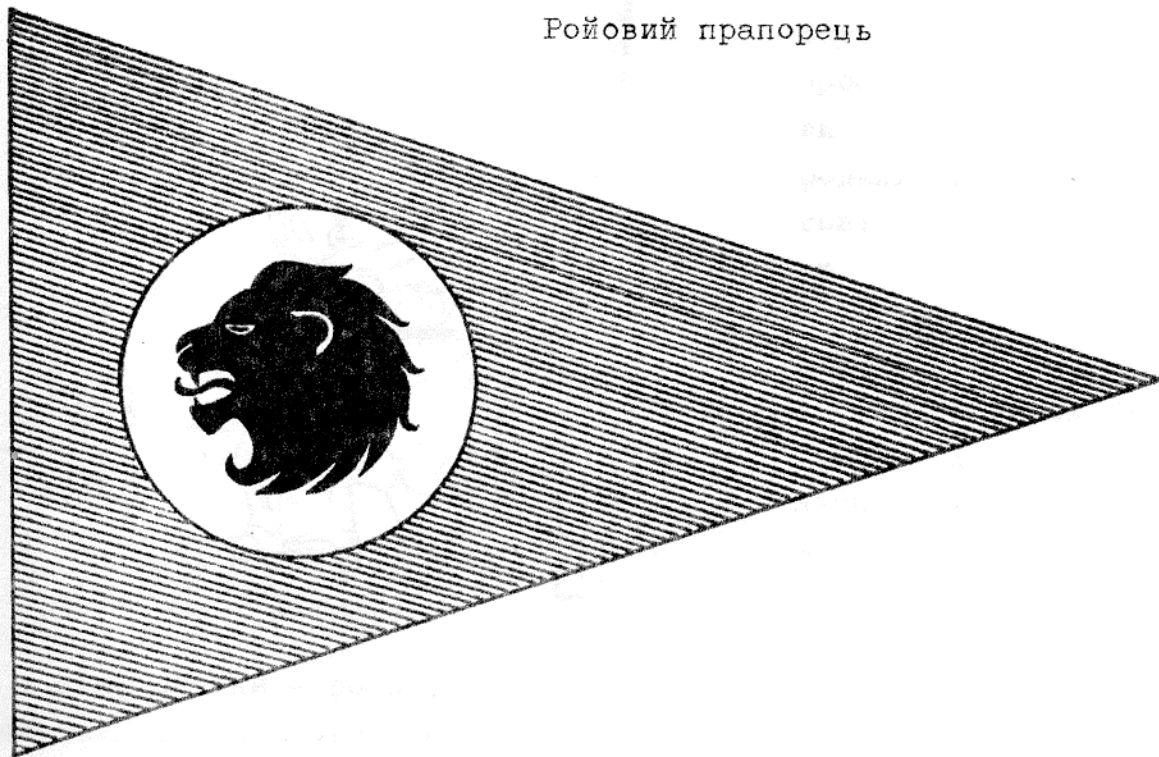
3. ПИСАР - веде книжку зайнять, вписує історію, хроніку Роя, це значить - записує всі сходини членів Роя, їхні зайняття, імпрези, прогулянки, свята тощо. Він переховує листи, які приходять до Роя, фотографії з життя і праці Роя, відписує на одержані листи та веде список - реєстр усіх членів Роя.

4. СКАРЬНИК - збирає від членів Роя членські вкладки і записує їхню суму до касової книжки, опікується касою Роя та розпоряджає майном і грошми Роя.

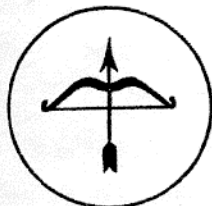
Кожний Рій Молодшого Юнацтва СММ обирає для себе окрему назву, чи, як кажемо, символ Роя.

Рій має також свій окремий ройовий прапорець. Це є шматок полотна зеленої барви, у формі трикутника. Підстава трикутника, його коротший бік, є довга на 25 сантиметрів, а два довші рамена мають по 40 сантиметрів довжини. На обидвох боках прапорця є нашиті білі кола, а в них назва - символ Роя, як показано на рисунках.

Ройовий прапорець

Символи роїв.

Стрільці

Мазепинці

Січовики

Верховинці

Друга іспитова вимога каже, що кожний юнак і юначка Молодшого Юнацтва Співки Української Молоді:

2. ВМІЄ ПОЯСНИТИ, ЧОМУ ТРЕБА МОЛИТИСЯ І ЧОМУ ТРЕБА СЛУХАТИ БАТЬКІВ ТА ВИХОВНИКІВ.

Бог створив нашу землю і все, що на ній є, постало з Божої волі. Всі багатства землі Бог призначив для людей і все, що ми маємо, ми одержуємо від Бога. Все наше життя є під опікою Бога і Він піклується нами, як Своїми дітьми. Тому в своїх молитвах

ми насамперед прославляємо Бога - Творця нашого світу. Молитвами просимо Божої допомоги для нас і для нашої родини та дякуємо Богові за всі Його ласки. У молитвах ми просимо теж Матір Божу, щоб вона була нашою заступницею перед Своїм Сином - Ісусом Христом, який прийшов на землю, щоб вирятувати людей від мук у пеклі за їхні гріхи.

Наші батьки - родичі: тато й мама дали нам життя, опікуються нами від першого дня нашого народження, виховують нас і навчають, працюють для нас, щоб нам добре жилося і щоб ми вирости на добрих українців, були щасливі та заслужили собі в Бога ласку. За це все ми повинні любити своїх батьків, їх шанувати й виконувати їх накази. Четверта Божа заповідь каже: "Шануй батька свого і матір свою, щоб тобі добре було і щоб ти довго прожив на землі!" А Шевченко каже, що "хто матір забуває, того Бог карає, чужі люди цураються, в хату не пускають".

Так само наші виховники: учителі, сумівські керівники та інші, які виховують молодь, навчають нас та опікуються нами. Вони, як старші, знають, що для молоді є корисне, тому ми повинні слухати їх, шанувати й поважати.

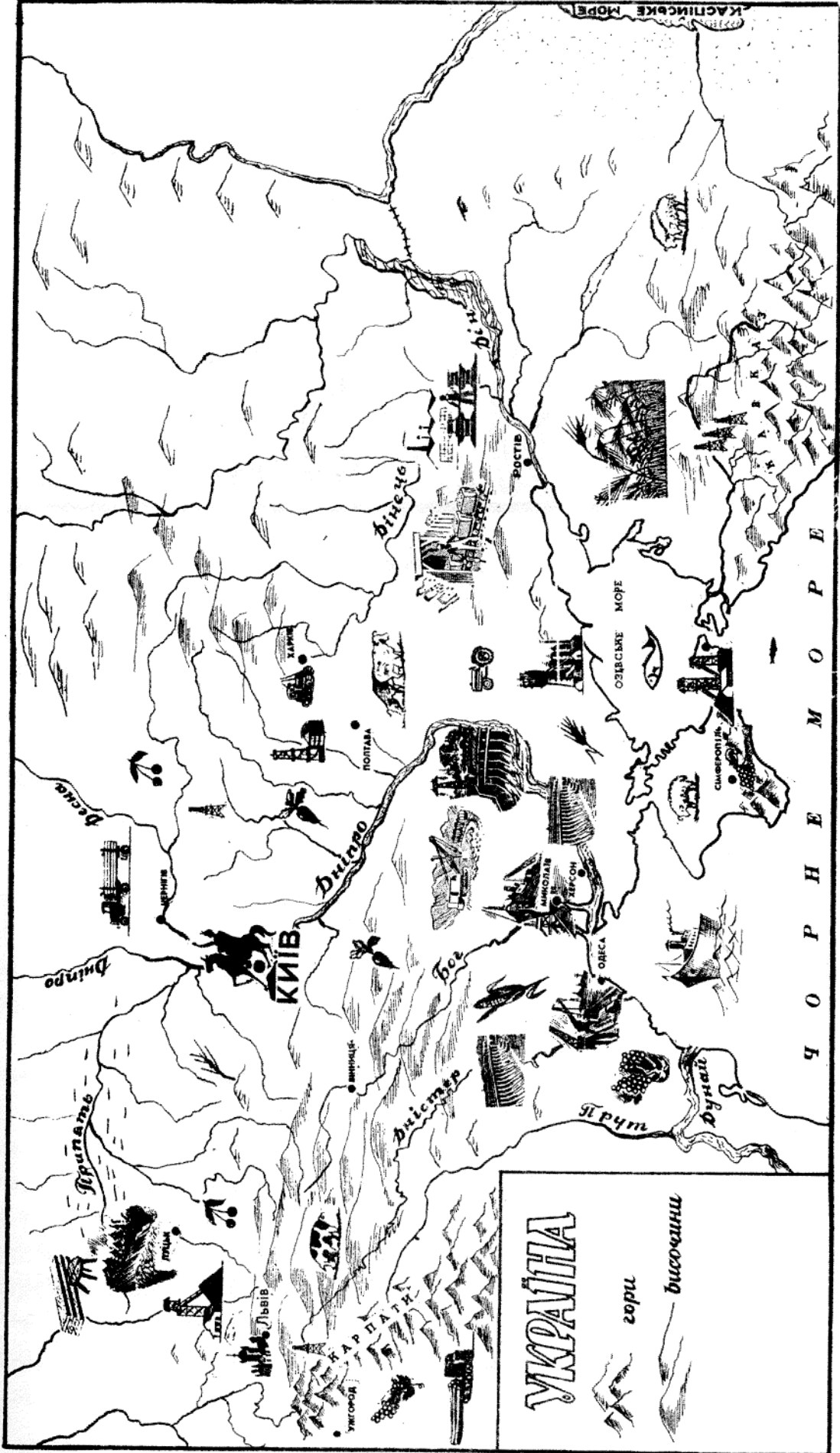
Третя іспитова вимога каже, що юнак і юначка СУМ:

3. РОЗУМІЄ ЗНАЧЕННЯ СЛІВ "УКРАЇНА", "УКРАЇНЕЦЬ" ТА РОЗКАЖЕ, ЯК ВИГЛЯДАЄ УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРБ І ПРАПОР.

Україна - це великий край на Сході Європи. Землі України простягаються від гір Карпат і ріки Сяну та Тиси на заході, аж поза ріку Дін на сході, і від півночі, де є країни Білорусь і Московщина, аж по Чорне море і Кавказ на півдні. Україна є така велика, що коли б хто хотів перейти її пішки від заходу на схід, то мусів би іти два і пів місяця часу; а коли б ішов у-поперек, то зайшов би від північної границі України до Чорного моря за два місяці часу. При тому він мусів би йти кожного дня по 20 кілометрів або по 13 миль. Україна має таких сусідів: на заході поляків, та словаків і мадярів, на півночі білорусів і москалів, на сході донських козаків, на півдні румунів, а на протилежному боці кавказців.

Україна є Батьківщиною Твого тата і мами, твоїх дідусів та бабусь, бо вони там народилися. Вона також є Твою Батьківщиною, бо є землею Твоїх батьків. Україна має славу історію та велику культуру, яка існує вже понад одну тисячу років. В давні часи була сильна і славна Українська Держава, якою правили князі; пізніше була Козацька Держава з гетьманами й козацьким військом, а 50 років тому постала була Українська Народня Республіка, що нею правив український нарід через свого президента Михайла Грушевського і свій уряд. Але большевики, які з Московщини напали на нашу державу у 1918 році, поневолили її. У другій світовій війні український нарід із своєю Українською Повстанською Армією знову боровся, щоб визволити Україну від москалів. Українська молодь ще й тепер бореться проти Москви, щоб звільнити нашу Батьківщину від ворогів. Бо Україна є дуже гарною і багатую країною. Її земля є дуже урожайна на збіжжя, має також багато скарбів: залізо, вугілля, нафту, земний віск,

УКРАЇНА

- гори
- височини

золото, срібло та інші цінні метали. В Україні є багато лісів, рибних рік та озер. В містах України є гарні стародавні будинки, театри, музеї, церкви, школи, великі фабрики й інші установи.

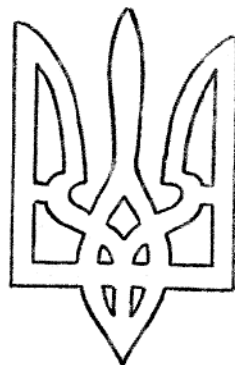
Українці - це назва тих людей, які живуть в Україні, або й

поза нею, але які походять з одного, спільного українського роду. Хоч Ти не народився в Україні, але Ти є ук-

раїнцем чи українкою. Твої батьки є українцями, Твої діди теж були чи є українцями. Всіх українців - в Україні і поза нею є тепер 50 мільйонів. В самій Україні є 46 мільйонів. Тому, що Україну поневолюють москалі, вони часто виселяють, перевозять українців у чужі країни: в Московщину, на Сибір, в Азію, а на їх місце присилають своїх - москалів. Через москалів і Твої батьки мусіли тікати з України на чужину. Тому багато українців живе в Америці, Європі й Австралії.

Герб - це постійний знак держави. Кожна держава має власний герб і ставить його на державних паперах, грошах, на військових відзнаках. Український національно-державний знак, герб називаємо тризубом, бо він має три кінці - три зуби. Це дуже старий знак-герб ще з часів нашого київського князя Володимира Великого, який жив в Україні понад тисячу років тому. Тоді тризуб ставлено на золотих і срібних монетах, на печатках князя, навіть на стінах княжих палат і на цеглинах, з яких будовано церкви в Києві. Барва тризуба є золота /жовта/, а тло - підкладка, на якій приміщуємо тризуб, є синя - блакитна.

Наш герб означає національну єдність всіх українців, є символом, себто знаком української державности і найбільшим нашим скарбом.

крім державних гербів, є ще й герби земель, міст або визначних родів. Деякі українські землі мали й тепер ще мають свої окремі герби. Наприклад, Київщина має на своєму гербі

Архангела Михаїла, Галичина - льва, який спинається на скелю. За козацьких часів гербом був лицар -

козак. Цей знак є теж на гербі Кубані. На гербі Буковини видно буйвола, а на гербі Закарпаття - ведмедя.

Уряд самостійної Української Держави - Української Народньої Республіки вирішив у березні 1918 року, що державним знаком України є золотий тризуб на синьому полі щита. Є два роди цього герба: малий державний герб-тризуб і великий державний.

Обидва ці герби є оточені вінком із листя.

Державний герб Української Народ. Республіки, прийнятий Центральною Радою 22.ІІІ. 1918.

Великий державний герб Укр. Народ. Республіки, прийнятий Центральною Радою 22.ІІІ. 1918.

Український герб - тризуб не вільно приміщувати чи рисувати донебудь. Його ми му-

симо дуже шанувати, так само, як і наш національно-державний прапор.

Український національний прапор є блакитно-жовтий /синьо-жовтий/, при чому блакитна барва /поле/ є вгорі, а жовта внизу. Обидві частини - поля прапора є рівні і лучаться посередині.

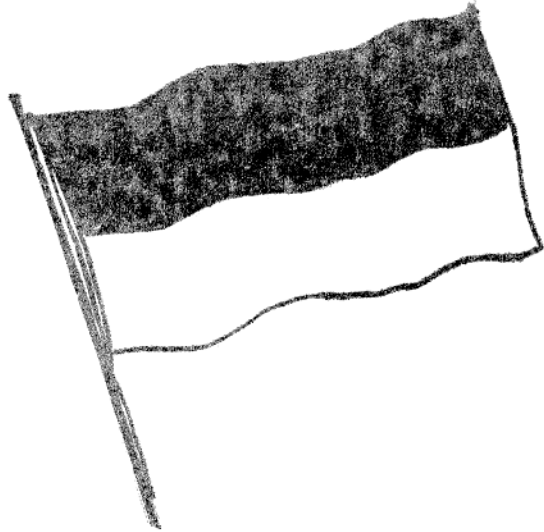
Національний прапор є дорогий для кожного народу. Прапор є найбільшими святощами і кожний українець є обов'язаний шанувати і боронити його навіть за ціну власного життя. Коли прапор вивіщується на щоглу, або здимається з неї, тоді треба стати на струнко. Цивільні люди, чоловіки скидають з голови капелюхи чи шапки і також стають на струнко. Якщо сумівець

юнак є в своєму однострою, але не в гурті чи в поході з іншими сумівцями, тільки одинцем, він повинен стати на струнко, якщо бачить, що вивішують прапор, і салютувати його, приклавши пальці правої руки до шапки.

Прапорів із національними барвами вживає також військо. Під прапором вояки йдуть у бій і боронять його, щоб він не дістався до рук ворога, щоб не зазнав поганьблення. Не раз вояки - хорунжі, які несли свої прапори до бою, віддавали життя за них, гинули і не покидали прапора з рук. Покинути свій прапор, залишити його для ворога - це найбільша ганьба.

Крім державно-національного прапора, є ще й інші українські прапори, як наприклад прапор української фльоти на Чорному морі. Їх вивішено на кораблях у 1918 році. Прапор української фльоти виглядає так: на білому полі синій хрест із синьою обвідкою навколо нього. В лівому горішньому розі прапора є синя і жовта барви, а на їхньому тлі видніє золотий тризуб.

Крім національно-державного герба і прапора, є ще національний гімн. Що це є гімн? Гімн - це була в стародавніх греків похвальна пісня, що її вони співали на пошану своїх поганських богів і людей-героїв. Пізніше назвою "гімн" почали називати всяку врочисту пісню на пошану Бога, якогось святого, героя, національної ідеї, на-

віть історичної події. Так серед різних народів поставали національні, народні гимни - пісні на означення національної єдності, спільноти. Державні або національні гимни є в усіх народів світу. Часто вони постали в дуже давні часи, сотні років тому, і їх не можна змінювати, переінакшувати, поправляти, хоч би їхні слова здавалися нам тепер старими, чи навіть смішними.

Український народ також має свій власний національний гимн. Слова цього гимну написав у 1863 році український поет Павло Чубинський з східних земель України, а музику до нього скомпонував священик, отець Михайло Вербицький з Галичини. Скоро цей гимн поширився по всіх землях України і його почали співати на всяких великих національних урочистостях. І хоч минуло вже сто років з того часу, цей національний гимн не змінився. Ми й досі співаємо його під час національних свят.

Коли Ти почувеш, що співають чи грають український національний гимн, Ти мусиш відкрити свою голову, себто зняти шапку, й стати на струнко. Так Ти віддаш пошану національному гимнові. Не вільно сидіти на кріслі, вертїтися, бігати сюди й туди, чи розмовляти з товаришем, а треба стояти спокійно й поважно слухати слова гимну, або співати його разом з іншими. Так само треба поводитися і тоді, коли співають чи грають гимн іншого народу.

Слова українського національного гимну такі:

Ще не вмерла Україна,
І слава і воля,
Ще нам, браття молодії,
Усміхнеться доля:

Згинуть наші вороженьки,
Як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття,
У своїй сторонці;

Душу тіло ми положим
За нашу свободу
І покажем, що ми, браття,
Козацького роду.

Підготовляючись до першого іспиту Молодшого Інацтва СУМ на ступінь Отрока, Ти вже пізнав, що це таке: Україна, українці, де вони живуть, який є герб, прапор і національний гімн України тощо. Ти зрозумів також, що Україна - це Твоя Батьківщина. Але для того, щоб Ти ще краще й глибше міг в'яснити собі, що це таке Батьківщина, чому її треба любити, працювати для неї, а навіть, як треба, віддати для неї своє життя, прочитай, що інші кажуть про Батьківщину.

Один французький патріот, себто такий, що любить свою Батьківщину - Францію, так написав:

"Любов до Батьківщини є так само конечно потрібна, як світло, або повітря, що ним віддихаємо.

Чим душа людини величніша, шляхетніша, тим більша в неї любов до Батьківщини. Батьківщина - це найсолодше і найсвятіше слово з-поміж усіх, які гомонять в наших ушах. Воно означає любов, вірність, саможертву, силу і славу.

Все, що гарне і величне в серці людини, вміщається в понятті Батьківщини. Нодне інше поняття не є таке повне, таке чудово гарне. Воно вміщає в собі те, що ми вже знайшли в родинних почуваннях, і ще щось більше, бо воно охоплює з нашою родиною також цілий наш нарід, його історію, могутність і славу.

Слово Батьківщина завжди звучить прекрасно, а в деякі хвилини зворушує до сліз.

Батьківщина - це наша мати і мусимо її любити, як маму.

Ми належимо до Батьківщини більше, ніж до наших батьків, бо вони, як і ми, взяли від неї своє існування. В наших почуваннях, у нашій душі Батьківщина повинна зайняти перше місце перед усіма, що є для нас найдорожчими.

Маємо тисячі різних причин, щоб її любити. А найважливішою причиною є оця: для англійців Англія, для французів Франція, для американців Америка / а для нас Україна - скажемо ми, українці/ є матір"ю, яку ми повинні любити з синівською відданістю.

Чи Ти любиш свою маму лише тому, що вона гарна і гарно одягнена, або тому, що вона дбає про Тебе? Ні, Ти любиш її тому, що вона є Твою матір. Це все. Хто є добрим сином для своєї матери, той буде і добрим патріотом, сином для своєї Батьківщини. Найкращий і найшляхетніший, себто найліпший є той, хто любить найкраще. Всім великим людям Батьківщина є дорога.

Але є і низькі, погані душі, до яких любов Батьківщини не має приступу. Це невдячні люди, які завжди лише хочуть брати від інших, а від себе в заміну нічого не дають.

Бо обов'язок любови потягає за собою обов'язок служби. Треба любити Батьківщину, боронити її перед ворогами, треба їй з радістю і добровільно служити, віддати всю свою силу і відвагу.

Славний французький письменник, який називався Монтеस्क'є, сказав: "Коли ми приходимо на світ, затягаємо супроти Батьківщини величезний довг, якого ми ніколи не зможемо повністю сплатити".

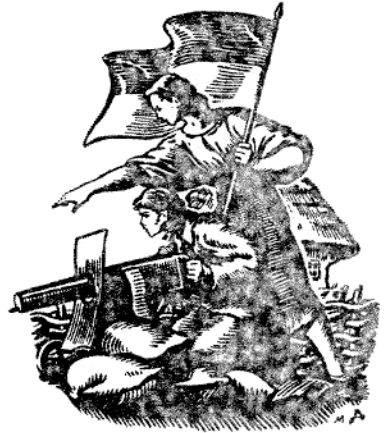
А все таки ми мусимо старатися віддати той довг Батьківщині: своєю працею для неї, своїми молитвами за її долю і свободу, своєю боротьбою до останньої краплі крові, якщо надходить час, коли вона нас покличе.

Коли Батьківщина є в небезпеці і кличе своїх синів боронити її, тоді всі наші інші справи мусять відійти на бік. Якщо йде про оборону чести Батьківщини, народньої справи, все інше треба залишити, всі свої приватні справи.

Кожний громадянин завжди повинен дбати про добро Батьківщини, ставити понад власні особисті справи, уподобання чи бажання, навіть, якщо вони є цілком слушні.

Працуйте, працюйте безупинно, молоді! З вашої праці будете користати не тільки ви самі, а й ваша родина. Постійної праці вимагає також від вас Батьківщина".

Юначе, вважай першою своєю чеснотою любов до Батьківщини, працею для її сили, добробуту і слави. Ти, український юначе, працею для волі і сили України, - скажемо ми. Віддай їй свою інтелігентність, своє серце і працю, а навіть останню краплину крові, коли цього буде треба, в обороні її свободи, розвитку, її прав і чести.

ж

Про Батьківщину і її значення для нас, для української молоді, навіть такої, яка ніколи не бачила України, яка народилася поза нею, в чужій країні, гарно написала тех юначка-сумівка Богданна Горіх з Канади в журналі "Крилаті" ще в 1963 році. Прочитай уважно її слова і призадумайся над ними. Це також допоможе тобі під час першого іспиту на ступінь Отрока. Ти знатимеш більше, розкажеш ширше про свою Батьківщину, зможеш пояснити, чому її Ти любиш.

"Батьківщина - каже Богданка - це слово, що його ми часто вживаємо. Яка ж моя батьківщина? Україна, якої я ніколи не бачила, чи Канада, в якій я живу від маленької дитини? Котрій країні належить цей святий куток у моєму серці, вся моя любов, уся моя душа?"

А може я маю дві батьківщини? Може Україна і Канада діляться цим високим місцем у моїм житті?

Коли я сама себе запитаю про це, мої юні думки без вагання відповідають: "Україна - Твоя Батьківщина!" А молоде серце наказує: "Україні посвяти себе!" Так, Україна - моя Батьківщина, а Канада - це країна, місце мого перебування. Щоб пояснити це,

я наведу малий приклад:

Уявім собі: мама важко захворіла, коли дитина була немовлятком. Мати мусіла іти на довгі літа до лікарні. Інша жінка змило-сердилася над дитиною, пригорнула її до себе і багато років го-дувала, доглядала і виховувала ту дитину. Дитина виростала і лю-била прибрану маму. По довгому часі хвора мама вилікувалася і

простягнула руки до своєї дитини. Дитина з сльоза-ми радості пригорнулася до маминих грудей і ті-шилася, що її рідна ма-ма таки повернулася. Во-на щиро подякувала доб-рій жінці, яка опікува-лася нею, як матір, по-дякувала чужій жінці та-кож мама дитини. З вели-кою пошаною і любов'ю про-щалася дитина із сердеч-ною жінкою, але міцно три-малася за материнський рукав.

Така людська натура. Як ми можемо покинути на-шу матір, Україну, яка є тепер немов у недужі? Як ми можемо називати її ли-ше "землею наших бать-ків"? Коли ж ми її так відчужимо від нас, до ко-го вона прихилить свою голову? Хто для неї буде працювати, боронити її, опікуватися нею? Коли ми так радо побіжимо до ін-

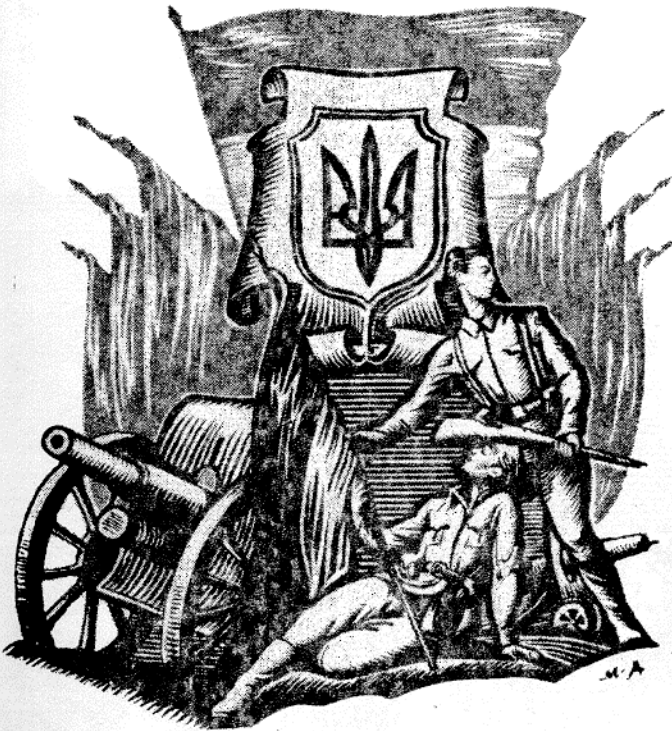
шої країни, хто здіме безневинну Україну з її хреста, на якому її розп'яли вороги? За що її покидати?..

Ні, українська молоде: ми лиш одну можемо мати Батьківщину.

Я ніколи не бачила України. Ніколи не дихала українським по-вітрям; не стояла на українській землі, не вмивалася українсь-кою водою і не бачила українського неба. Але Україна у моєму серці - це щось друге по Богові. Для України моє серце, мій ро-зум, моя душа - я вся. Кожний промінь моєї ніжності для України. Кожна риска жорстокости - за Україну. Все для неї - бо Україна моя одна і вічна Батьківщина. І коли б мені ніколи не довелося обіймати зором цю мою матір, я далі буду передавати ці слова: "Для України наша любов".

Вірю, що вся українська молодь тут, на чужині, не назве чуже своїм..."

Четверта точка іспитових вимог каже, що кожна юначка і кож-ний юнак з Молодшого Руха СУМ:

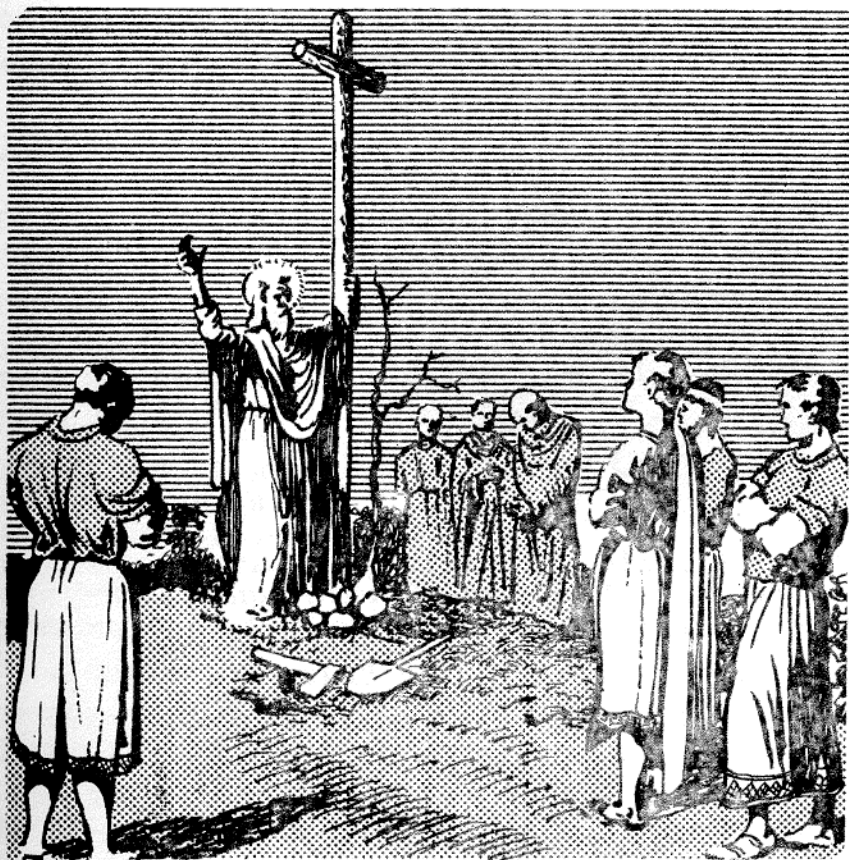

4. МАЄ ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО УКРАЇНУ:

- а/ столиця - назва, положення і населення,
- б/ місцевість походження батьків,
- в/ дві найбільші ріки, моря і гори України.

Столицею, це значить головним містом України є місто, яке називається Київ. Київ лежить на берегах ріки Дніпра; правий берег є високий понад 110 метрів або майже 365 фітів і круто,

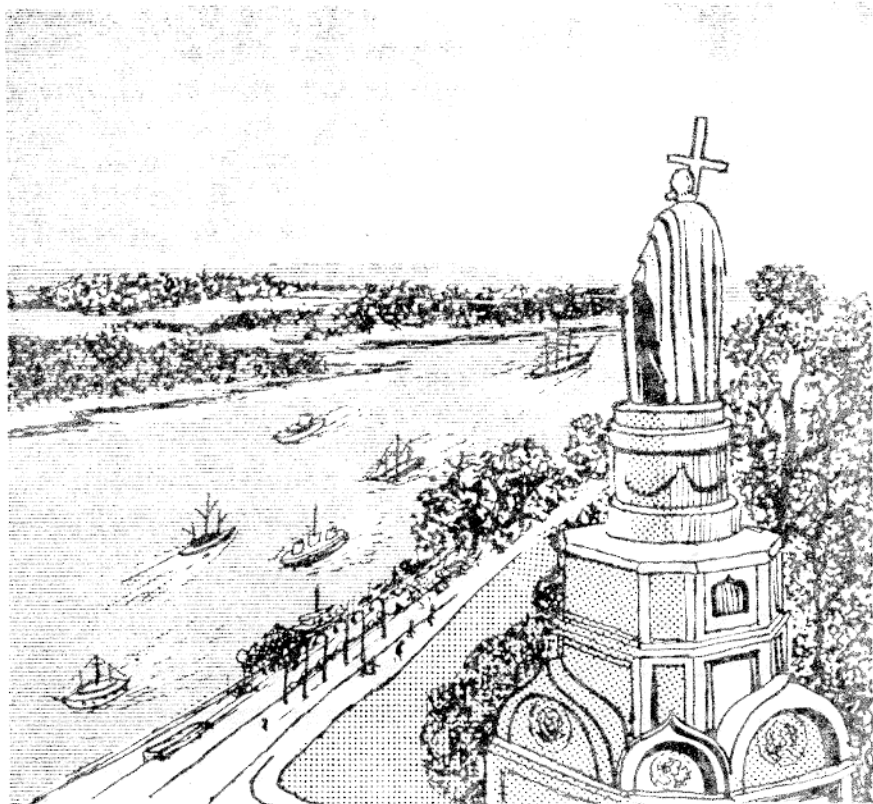
себто стрімко спадає до Дніпра, тому нагадує гори, а лівий є низький. Населення в Києві є тепер понад один мільйон шістьсот тисяч людей.

Це була б найпростіша відповідь на четверте запитання Іспитової Комісії. Але Ти повинен знати трохи більше про точку "а" - про столицю України, тому подаємо Тобі дещо про неї.

Київ - це найголовніше і найстарше місто України. Його називають матір'ю українських міст або городів. Город /наголос дай на перше "о"/ - це те саме, що місто. Колись міста були обгороджені валами з землі, або мурами, тому їх називали городами. Зветься Київ також "Золотоверхий", бо в ньому за князів: Володимира Великого, Ярослава Мудрого та інших було понад 400 церков і всі вони були покриті золотом бляхою. Тому

Київ мав "золоті верхи", блищав до сонця, коли хтось дивився на нього, як підїжджав до міста. На тому місці, де тепер стоїть Київ, жили люди вже 5 тисяч років тому. А сам Київ має, твердять учені дослідники, 2.500 років існування. Це, отже, найстарше місто не лише в Україні а й у цілій Європі. Про заснування Києва є така легенда:

Діялося воно давним-давно, - каже ця легенда, коли святі Апостоли після Воскресення Христа розійшлися по різних країнах проповідувати християнську віру. У тих давніх часах прийшов над ріку Дніпро святий Апостол Андрій, званий Первозванний. Він став на березі ріки, під горами та промовив до своїх учеників:

- Бацйте ці гори? На них стане місто і засяє Божа ласка!

Святий Андрій вийшов на гори, поблагословив їх і поставив там хрест та помолився до Бога.

З того часу минуло багато-багато років. Аж одного дня над ріку Дніпро прийшли три брати: Кий, Шек і Хорив та їх сестра Либець. Брати заклали місто на горах над Дніпром і назвали його на честь свого найстаршого брата Кия - Києвом. Ще й тепер дві частини міста називаються: Шекавиця і Хоривиця від імен братів Шекка і Хорива, а невеличка річка, яка впадає до Дніпра - Либець.

Ще за княжих часів Київ став осередком українського політичного і культурного життя. Сьогодні в Києві є багато великих фабрик, у яких працюють десятки тисяч робітників. Недавно у Києві збудовано підземну залізницю - метро. В Києві є багато пам'яток нашої культури, є високі школи, Академія Наук, музеї, бібліотеки тощо. Київ має понад 50 парків, садів і бульварів, велику

кількість домашніх садів, тому він увесь немов потопає у зелені і квітах. Чужинці, які побували у Києві, кажуть, що Київ - це найкраще в світі місто.

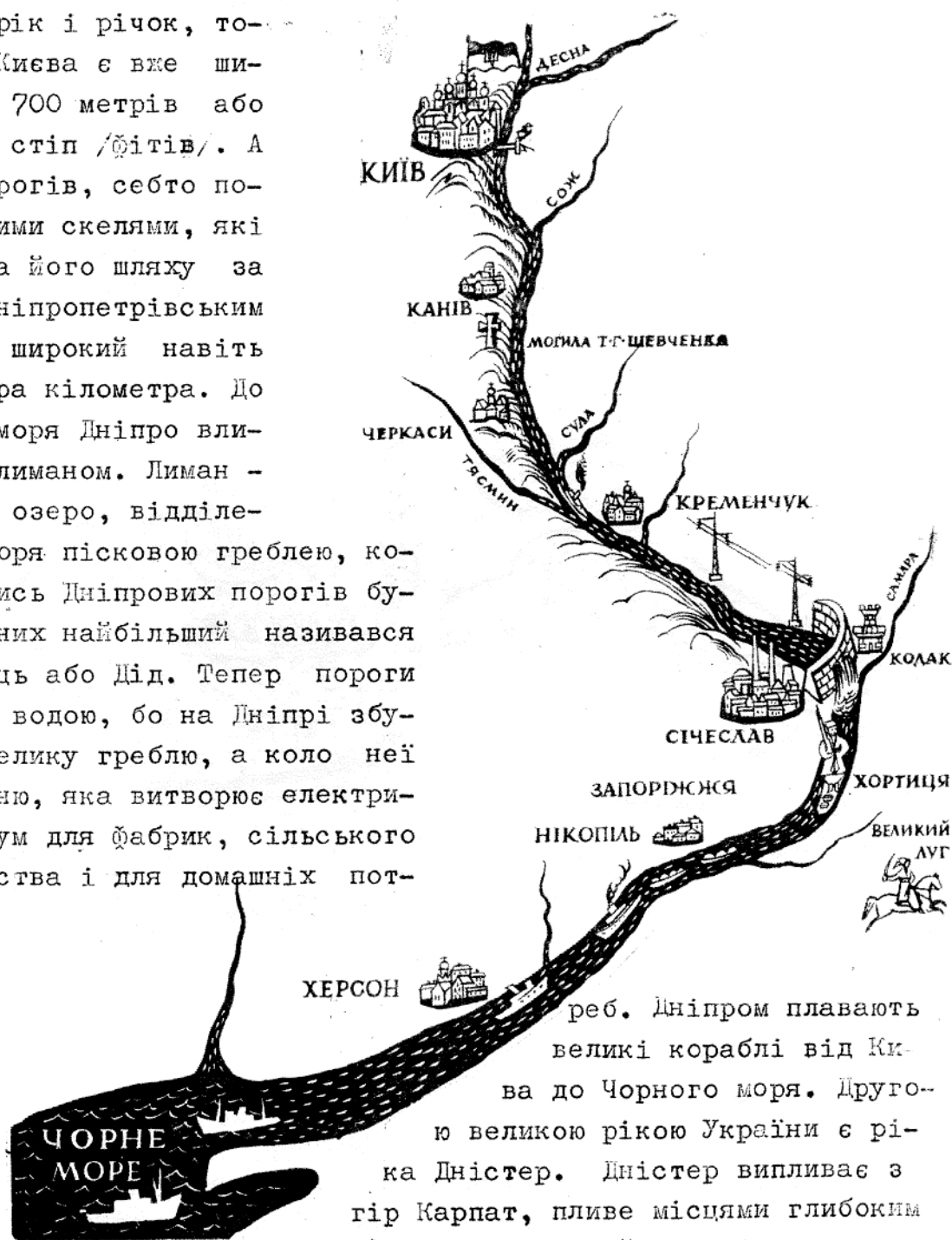
Наш Київ зазнав у своїй довгій історії багато добра й лиха, пережив багато славних і сумних часів: його не раз руйнували вороги: татари, москалі, поляки та інші загарбники. Тепер у Києві є багато москалів, які накидають українцям свою мову, тому на вулицях міста часто чути московську мову. Але українська молодь бореється проти цього і старається розмовляти своєю рідною, українською мовою.

Відповідь на точку "б" - яка є місцевість походження Твоїх батьків Ти мусиш сам подати. Запитай свого тата і маму, попроси їх і вони Тобі розкажуть, як називається та місцевість, в якій вони народилися і де зросли, опишуть, як вона виглядає, які близько неї є міста, яка ріка пливе через ту місцевість, чи та місцевість лежить на східних чи на західних землях України, на Закарпатті чи на Буковині. Все те, про що Ти від тата і мами довідаєшся про їх околиці, запиши собі в зошит і запам'ятай. Тоді Ти зможеш дати добру відповідь при іспиті на ступінь Отрока, якщо дістанеш таке запитання.

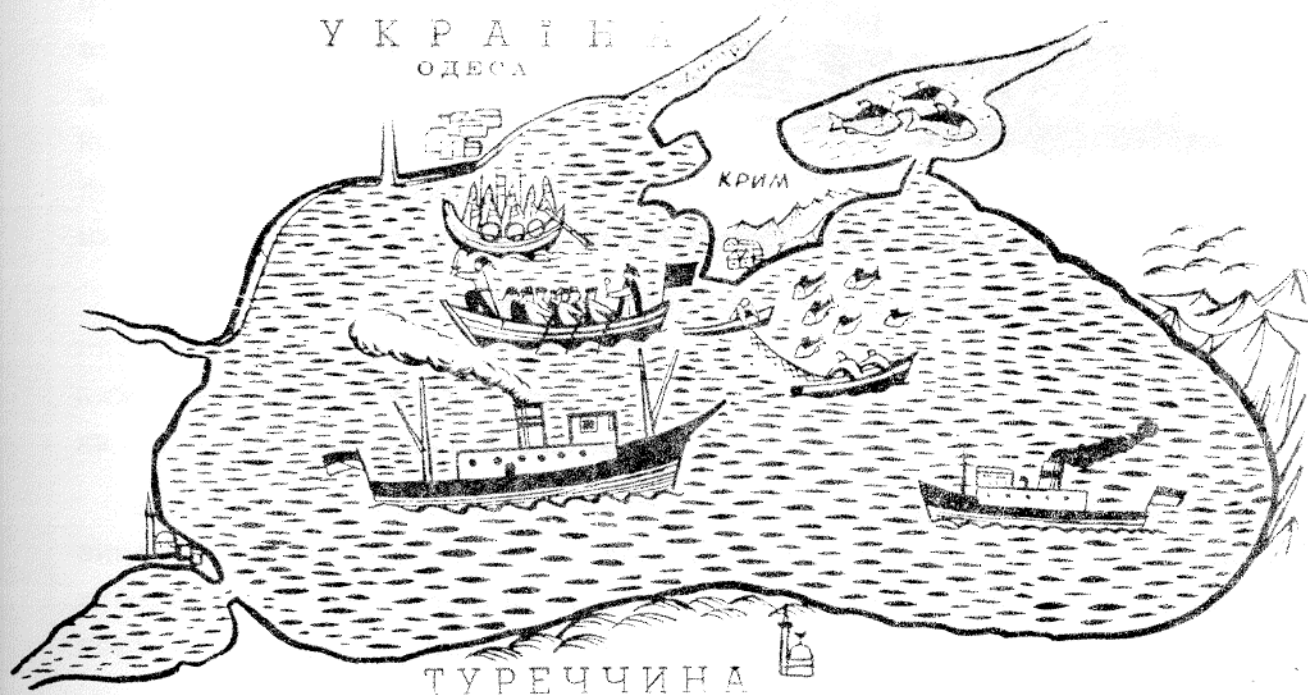
Відповідь на точку "в": дві найбільші ріки України - це ріка Дніпро й ріка Дністер. Дніпро є третьою за своєю довжиною рікою в Європі. Він є довгий на 2.285 кілометрів або на 1.430 миль.

Дніпро впливає далеко на півночі, у Білорусі, і спершу пливе, як невеличка річка. Опісля він приймає до себе багато допливів - інших рік і річок, тому коло Києва є вже широкий на 700 метрів або на 2.295 стіп /Фітів/. А нижче порогів, себто поза великими скелями, які лежать на його шляху за містом Дніпропетрівським Дніпро є широкий навіть на півтора кілометра. До Чорного моря Дніпро вливається лиманом. Лиман - це немов озеро, відділене від моря піськовою греблею, ко-сою. Колись Дніпрових порогів було 9, з них найбільший називався Ненаситець або Дід. Тепер пороги є залиті водою, бо на Дніпрі збудовано велику греблю, а коло неї електривню, яка витворює електричний струм для фабрик, сільського господарства і для домашніх пот-

реб. Дніпром плавають великі кораблі від Києва до Чорного моря. Другою великою рікою України є річка Дністер. Дністер впливає з гір Карпат, пливе місями глибоким яром, немов кен'йоном, і вливається до Чорного моря. Він також має багато допливів - інших рік, які вливаються до нього. Дністер є довгий на 1.375 кілометрів або 860 миль.

До України належать два моря: Чорне та Озівське. Чорним називається наше море тому, що коли на ньому є великі бурі, то вода в ньому немов чорніє, підіймаються високі хвилі й море аж клекотить. Чорне море є південною границею України і має довжину 1.800 кілометрів або 1.125 миль. Ціла його поверхня має 411 квадратних кілометрів. З Чорного моря можна виплисти на Середземне море через Босфор і Дарданельську протоку. Чорне море є широке на 300 кілометрів або на 375 миль. Воно дуже глибоке, місцями навіть на 2.600 метрів, це є більше, як на півтора милі.

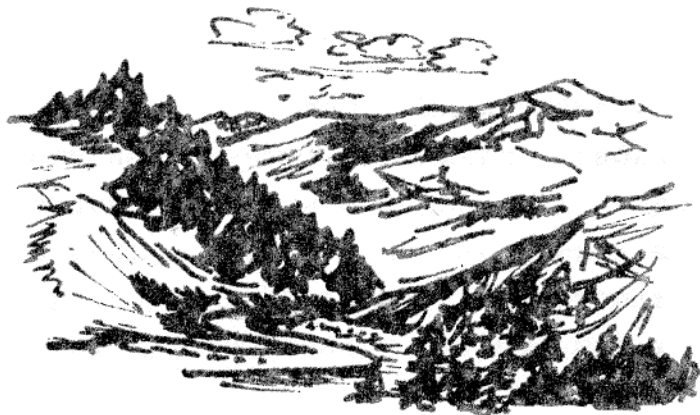
Чорне море багате на рибу. В часи Запорізької Січі це море називалося також Козацьким морем, бо козаки часто випливали на нього своїми човнами - чайками.

Озівське море є сполучене з Чорним морем Керченською протокою. Воно є широке на 150 кілометрів /94 милі/ і довге на 445 кілометрів /278 миль/. В Озівському морі є дуже багато різного роду риб. Також з нього видобувають сіль. Колись до Озівського моря по сіль їздили українські чумаки, себто люди, які торгували рибою, сіллю та іншими товарами.

Гори України – це 1. Українські Карпати на південному заході, 2. Кримські гори на Кримському півострові біля Чорного моря, 3. Кавказ на південному сході.

Українські Карпати є довгі на 400 кілометрів або 250 миль. Найвища в них гора називається Говерля, висока на понад 2 тисячі метрів – понад 1 милію. Карпати були **донедавна** покриті густими лісами але большевики ті ліси вирубали. У Карпатах, де живуть українці, що називаються теж гуцулами, бойками і лемками, довго воювали відділи Української Повстанської Армії – УПА.

Кримські гори на Криму є невисокі і тягнуться уздовж південних берегів острова. Вони охороняють побережжя моря від холодних північних вітрів, тому на Криму можуть рости такі дерева, як пальми, помаранчі і цитрини.

Кавказ – це найвищі гори України. Кавказькі гори охороняють зимою південні узбіччя від холодних вітрів і тут, як на Криму, є багато рослин і дерев, які ростуть у теплих краях. На кавказькому підгір'ї є в землі поклади нафти.

ж

Ще раз повтори собі відповіді на четверте запитання Іспитової Комісії. Пригадай собі, що столицею України є місто Київ, яке лежить над Дніпром, що воно має 1,600.000 мешканців. Пригадай собі теж, що розповіли Твої батьки – тато й мама про ті місцевості в Україні, в яких вони народилися і вирости. Ще раз повтори, що найбільша ріка України – це **Дніпро**. Іншою великою рікою в Україні є Дністер. Пригадай собі, що Україна має два моря: Чорне й Озівське. Гори в Україні є: Карпати, Кримські й Кавказькі гори.

Одначе, Ти повинен знати трохи більше про Україну, про Дніп-

ро, який є "святою рікою" для всіх українців, про українські гори тощо. Тому уважно прочитай те, що тут нижче написано.

Усіх рік і річок в Україні є понад 22 тисячі. З них 117 мають довжину понад сто кілометрів або 60 миль. Усі вони є великим добром і красою України. В них є багато всякої риби, якою живиться населення. Вода з рік зрошує поля і сади, на ріках будують електривні, ріками плывуть човни і кораблі, якими перевозять усякі товари. Таким важливим торговельним шляхом був у давнину Дніпро, бо ним мандрували на човнах і невеликих корабл~~ях~~. українські і чужі купці з Балтицького моря на півночі до Чорного моря на півдні, аж до Царгороду, а далі й на Середземне море. Грецькі купці везли з Царгороду до Києва шовкові матерії, золото, вина й овочі, а в Києві купували шкіри звірят, мед та віск.

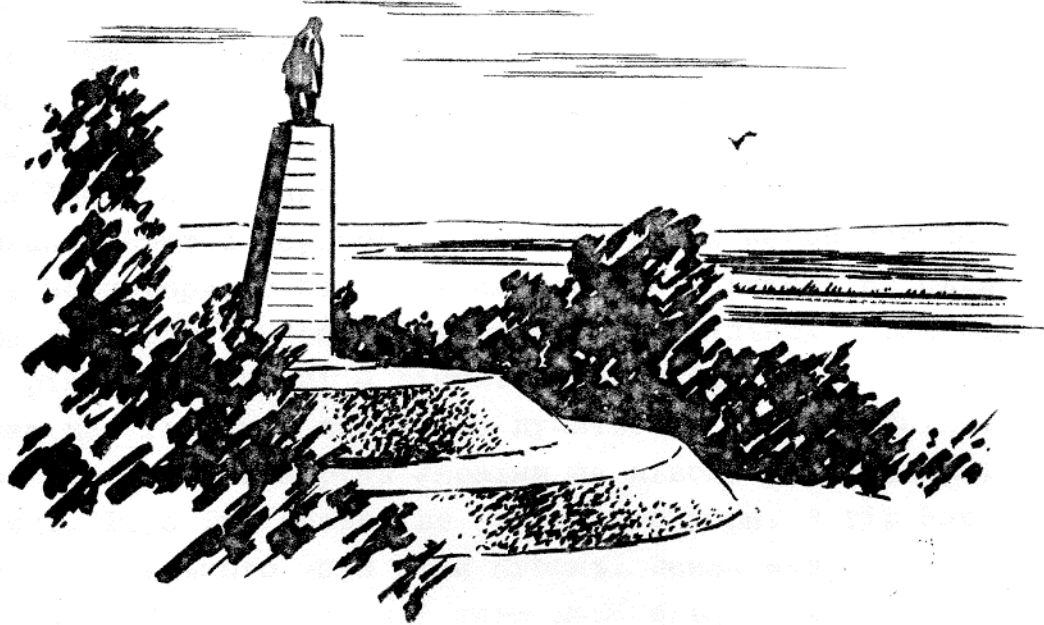
З малої спершу оселі Київ розрісся у велике торговельне місто з пристанню на Дніпрі. У Києві осіли перші українські князі, будували в ньому свої палаци-тереди й оборонні вали. І став Київ могутньою столицею української держави, а Дніпро був немов добрий батько - давав цій державі багатство і силу.

З Дніпром пов'язана історія України від найдавніших часів. Дніпром приплив в Україну святий Апостол Андрій, над Дніпром він поставив перший в Україні хрест і сказав, що на тому місці постане славний і великий город - місто. Пророцтво здійснилося - Київ став славний на весь світ. У Києві теж сталася найгарніша подія в новій історії України - тут 22-го січня 1919 року, отже якраз 50 років тому, проголошено злуку всіх земель України в одну Соборну, це значить, спільну, з усіма її землями, Українську Державу.

Над Дніпром, у Каневі, поховано найбільшого поета і пророка України - Тараса Шевченка. Своїм шумом і клекотом Дніпро немов вітає Шевченкову могилу і розказує про життя-буття українського народу, про його боротьбу за волю, до якої кликав Шевченко у своєму "Заповіті", кажучи: "... вставайте, кайдани порвіте!"

Славний був Дніпро своїми порогами - великими скелями, які лежали в його річищі і через які бистро й з великим ревом, дику переливалися Дніпрові води. Усіх порогів було 9, найбільший

та найгрізнішим був "Ненаситець", це значить - ненаситний, той, що не може наїстися. Козаки називали його також "Дідом". На своїх невеликих, легких човнах - чайках козаки сміливо перепливали пороги. Тепер цих порогів нема, бо пониже них збудовано велику

греблю, вода піднялася і затопила пороги. Біля греблі побудовано електривню. Тому, що вода затопила пороги, Дніпром можуть тепер плисти великі морські кораблі аж до Києва, пропливаючи біля греблі окремим каналом.

На Дніпрі було багато островів. Найславніший з них - це острів Хортиця, де була Запорізька Січ і жили козаки. Дніпром козаки плили аж на Чорне море та нападали на турецькі і татарські міста - визволяли бранців-невільників з їхньої неволі.

Дніпро має великі допливи - притоки, себто ріки, які вливаються до нього. Велика притока з правого боку називається Прип"ять. /Для того, щоб знати, де є "правий", а де "лівий" бік Дніпра, стань біля мапи України так, як він пливе, отже обличчям до Чорного моря. По Твоїй правій руці буде правий бік Дніпра, а по лівій - лівий бік/. Прип"ять збирає в себе інші ріки з Полісся та

Волині. Нею ходять пароплави, а також сплавляють дерево з лісів Полісся на степову частину України.

Інші праві притоки Дніпра - це Тетерів, Ірпінь, Рось, Тясмин та Інгулець.

З лівого боку до Дніпра вливаються: Десна, Сула, Псьол, Ворскло, Орель, Самара і Конка.

Крім Дніпра і Дністра, у Чорне море вливаються інші ріки. З них найбільша ріка від заходу - Дунай. Колись над Дунаєм жили українці, про Дунай співається в українських піснях. Тепер до України належить тільки долішній Дунай. До Дунаю вливає свої води ріка Тиса, яка випливає з українських Карпат, а також: Серет з Буковини, Прут з Черемошем, які пливають з найвишого пасма Карпат - з Чорногори. З Карпат випливає теж Дністер. На схід від Дністра до Чорного моря вливаються ріки Куяльник і Тилігул. Води цих рік є лікувальні - лікують ревматизм. Ще є велика ріка Бог, яка має глибокий лиман, що лучиться з лиманом Дніпра.

Інша досить велика ріка України на лівому боці від Дніпра - це Дінець. Ріка Дін впадає до Озівського моря. З гір Кавказу випливає до Озівського моря ріка Кубань. Земля над цією рікою називається Кубанщина і на ній живе дуже багато українців. Найбільшою рікою в Криму є ріка Салгир.

Отак майже всі українські ріки вливаються в Чорне й Сівське моря, а тільки дві ріки на заході - Сян і Буг пливають до ріки Висли, а з нею до Балтицького моря.

А серед цих усіх рік найбільшою, найкращою і найулюбленішою українським народом є Дніпро. Його називають "Славутою", "Славутичем", "Батьком", оспівують у піснях і поезіях. Письменник Микола Гоголь так описав красу Дніпра:

"Чудовий Дніпро тихого погожого дня, коли вільно й плавно мчить крізь ліси й гори повні води свої. Ані ворухнеться, ні загуркотить. Дивишся - і не тямш, лине чи стоїть на місці його велична широчінь. І здається, ніби всього його вилито із скла і ніби блакитний дзеркаловий шлях, безмірно широкий, без кінця довгий, мерехтить і в"ється зеленими просторами. Любо тоді і палючому сонечку глянути з високости й спустити проміння в холод скляних вод, і прибережним лісам яскраво відбитися у водах... Пишний! У цілому світі нема кращої за нього ріки.

"Чудовий Дніпро і теплої літньої ночі, коли все спить: і лю-

дина, і звір, і птах, і тільки сам Бог велично оглядає небо і землю і велично струшує ризу /свою одежу/. Од ризи розлітаються зорі; зорі палають і світять над світом, і всі разом відбиваються у Дніпрі. Всіх їх тримає Дніпро в темнім лоні /в глибині/ своїм: жодна не втече від нього - хібащо згасне в небі. Чорний ліс, обвішаний сонними воронами, і старі розломані гори, нахилившись, силкуються хоч довгими тіннями закрити його. Марно! Нема такого в світі, що здолало б покрити Дніпро. Синій-синій ріне він плавким розливом, і серед ночі, як і серед дня, видно його, скільки оком кинеш. Пеститься і пригортається він до берегів од нічної прохолоди і дає по собі срібну стягу /смугу/ і вона спалахує, немов лезо /вістря/ доброї шаблі; а він, синій, знову заснув. Чудовий і тоді Дніпро, і нема в світі ріки кращої за нього.

"Коли ж заходять небом сині хмари, мов гори, а чорний ліс хитається до коріння, дуби тріщать, а блискавка, ламаючись між хмарами, раптом осяє увесь світ, - страшний тоді Дніпро! Водяні гурби гуркотять, б'ючись об гори, і з блиском та стогоном одбігають назад, і плачуть, і квилять у далині. Дико чорніють поміж войовничими хвилями обгорілі пні і каміння на березі, що випнувсь вперед. І б'ється в берег, то здіймаючись вгору, то спускаючись униз, човен, що хоче причалити до берега. Хто з козаків наважився гуляти в човні тоді, коли розгнівався старий Дніпро? Мабуть йому невідомо, що він глитає /ковтає/ людей, як мух."

Прочитай також опис Карпат, тоді немов побачиш їх красу, зможеш щось більше розповісти членам Іспитової Комісії, своїм друзям, чи братчикова або сестричці. Ось як виглядають українські Карпати:

"Он оповита в серпанок видніється хата. Коло неї оборіг, якась загорода для маржини - то гуцульський оседок. Влудить то вправо, то вліво ледве помітна стежка. Така тонесенька, а лучить гуцула з селом, а з села з містом, а з міста і з світом цілим. Он, видно половина трави скошена, а половина ще стоїть.

"Аж он ще оседок, на другій горі. Трошки городця коло хати, куча, пара дерев - певно сливи. Дах на новім оборозі вилискується до сонця; zigzagami пописалося вориння, а зараз же за ним - зелений-зелений, аж чорний, смерековий ліс. Чиста смерека, - ані бучини тобі, ані берізки.

"А де ж село? Дивишся округи. Гори здіймаються вверх то порослі лісом, то покопирсані толоками, царинками, померезані воринням. Одна кічера темна під хмаркою, друга горить яскраво під сонячним поцілунком, а хат більше нема... Ні, є... Он-он високо, мов капнуло чимось, приліпилася хатка. Дух, мабуть, захоплює, як стати там коло вікна і поглянути навколо. Мусить то бути шалено гарно... Гірка сила загнала гуцула аж туди, геть-геть під вершок. А як надійдуть люті морози, падуть зими великі, звіють заметільниці, як закидає снігом і ту вузеньку стежку, і природа

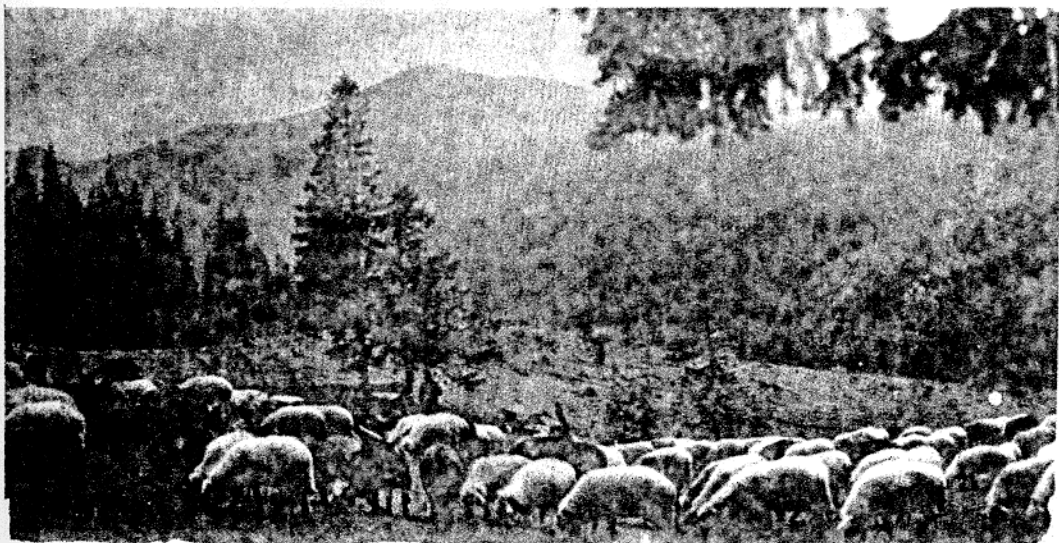

одірве од світу і від людей - тяжко убогому творцеві на вимушеній високості.

"Село... Як тихо в ньому і як просторо. Ідеш над рікою і нікого, окрім тебе. Теплою хвилику шумить вода, десь, чуєш, торохтить віз, висвистує пташина в лозах, а більше нічого... Гуцульське село - це ряд панорам, це ряд прекрасних картин, що міняються через кожні десять кроків. Підіймися вище - і ти не пізнаєш краєвиду: і гори в інший вінок зв'язуються, і ріка інакше освітиться, і виступлять нові верхи. Глянь на село при сонці - тисячами несподіваних барв засяє, засміється і заспіває; а набігла туча - і все похмурніло, посіріли ліси, засинілися кічери, мов гнівніше зашуміли води. А як надтягнуть мрячі і сивими пеленами окутають верхи, як заklubиться слід Черемошевий холодними димами - в казкове царство заміняється тоді гуцульське село, і чуєш щасливим себе тоді, що дозволив тобі Господь оглядати таку красу."

Це гуцульське село в Карпатах описав письменник Гнат Хоткевич. Деякі слова можуть бути для Тебе незрозумілі, тому подаємо пояснення: серпанок = тоненька заслона, вельон; оборіг = дах на чотирьох стовпах, під яким складають сіно; маржина = товар, худоба, як корови, вівці, кози; оседок = хутір, фарма; куча = стара шопа, будиночок, також приміщення для свиней; вориння = огорожа з патикив, дрючків; бучина = букові дерева; покопирсані = пориті; толока = земля, на якій пасеться худоба; царинка = непросле лісом місце в горах, де росте трава, яку косять; кічера = гора, поросла лісом, крім верха; заметільниця = хмари снігу, що їх несе вітер; панорама = краєвид; туча = буря, вихор; мрячі = тумани, мряка; Черемош = ріка в Карпатах.

Карпатські полонини.

5. ЗНАЄ ТРИ УКРАЇНСЬКІ ВІРШІ, ТРИ УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ І ТРИ УКРАЇНСЬКІ КАЗКИ АБО ПЕРЕКАЗИ.

У другій частині цього підручника ми подали багато казок, пісень, віршів і переказів. Прочитай кілька з них і запам'ятай собі їхній зміст, а вірші вивчи напам'ять; також завчи тексти пісень. Крім того, можеш узяти з бібліотеки в школі українознавства чи з сумівської домівки книжки з казками. Чим більше знатимеш віршів, казок, байок і переказів, тим краще зможеш відповісти на іспитове запитання. А коли Ти станеш старшим і сам будеш виховником молодших за Тебе друзів, вестимеш Рій молодших юнаків, тоді зможеш розповісти їм багато казок, заспівати пісню, продеклямувати вірш, що їх Ти тепер навчишся.

Що це є казка, а що байка? Казка – це коротке оповідання, що

його творить сам нарід. Казка звичайно має фантастичний /ви-гаданий/ зміст. У казках виступають тварини: хитра лисиця, ласун-ведмідь, дурнуватий вовк-панібрат, по-лохливий заєць, коза-дереза, кіт-воркіт, пєс і кінь; герої-ба-гатири, які визволя-ють нарід від зміїв-людожерів, від чарів-

ників тощо. Крім цих героїв, виступають у казках і їх помічни-ки: Вернигора, Вирвидуб, Крутиус, а також неживі предмети, як шапка-невидимка, чоботи-самоходи, килими-літаки, живуща-цілюща вода та інші. Українські народні казки відбивають найдавніші ча-си життя українського народу, розказують нам про його вірування, прагнення і мрії про перемогу правди, добра і краси над усім ли-хом, несправедливістю і бідом.

Багато українських письменників ходили між людей, слухали,

як вони оповідають казки, і записували, тому ці казки збереглися до наших часів.

Байка - це також коротке оповідання, але воно вимагає пояснень: яка наука є в ньому, що байкар хотів своєю байкою сказати, про що нас навчити. Ця наука є в самій байці, або на її кінці. Часто в байці виступають тварини, звірята, які говорять людською мовою, неживі речі, також надприродні істоти. Теми, себто зміст байок здавна переходив від одного народу до другого. З українських байкарів найвизначніші були: Гулак-Артемовський, Гребінка, Глібів. Збирали байки і записували: Володимир Гнатюк, Іван Франко та інші письменники чи вчені.

Перекази - це рід народньої поетичної творчості. Себто, це є твір прикрашений гарними прикметниками, порівняннями, підібраними словами. Перекази творить сам нарід і передає з уст до уст дальшим поколінням.

У переказах звичайно розповідає нам людина, яка бачила чи чула про ту подію, про яку оповідає. Це значить - розказує очевидець, свідок чи учасник події. До нашого часу залишилися перекази про найдавніші події з життя українського народу. Наприклад, переказ про славного силача Кирила Кожум"яку, який боровся з страшним змієм, переміг його і визволив від нього київську княжну. Або переказ про лицаря Михайлика з Києва. Коли на Київ напали з степів азійські кочовики половці, Михайлик хотів з ними боротися. Але кияни злякалися ворога і хотіли видати Михайлика половцям. Тоді Михайлик сів на коня, узяв на спис Золоті Ворота і поїхав аж до Царгороду.

6. ВМІЄ ПОЯСНИТИ:

- а/ чому треба митися вранці і ввечорі, чистити зуби, мити руки після зайнять і перед їжею, а ноги перед сном,
- б/ чому треба приготувляти чистий одяг і взуття ввечором,
- в/ чому треба втримувати лад і порядок у кімнаті, в школі і в домівці?

Вранці після сну треба мити не лише лице й руки, а й ціле тіло, щоб відсвіжити його, змити піт, який за ніч назбирався на тілі, й очистити пори, себто дрібнесенькі дірочки - отвори в шкірі, якими шкіра віддихає. Тоді кров хвавіше кружляє - пливе жилами і ми відчуваємося бадьорими та міцними. Увечорі перед сном знову треба обмити тіло, щоб очистити його від бруду, порохи та поту, які за день назбиралися на нашому тілі. В бруді й поросі є різні заразні хворіб, які можуть пошкодити нашому здоров'ю, ми можемо захворіти. Руки треба мити частіше гарячою водою і милом, щоб також очистити їх шкіру від небезпечних зародків.

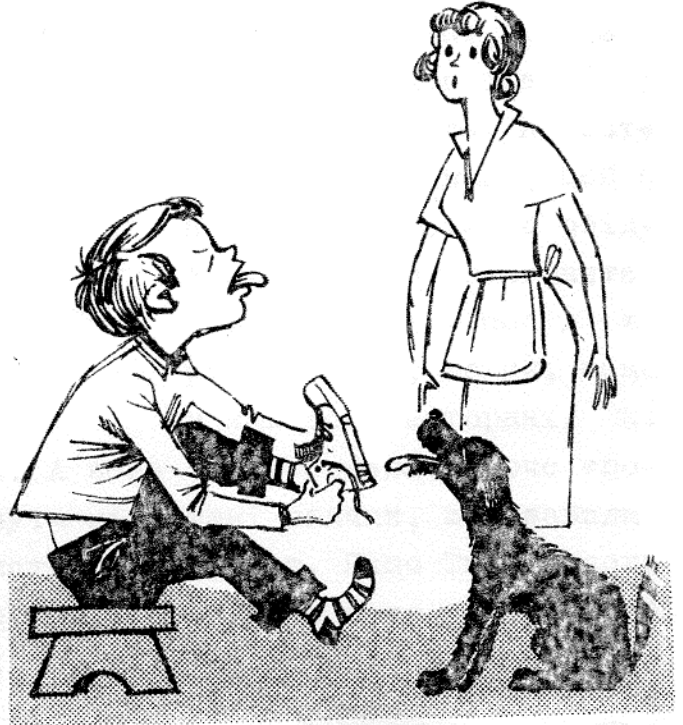
Коли ми сідаємо до обіду чи вечері, і взагалі до якоїнебудь їжі, мусимо обов'язково обмити руки, бо з бруду, який є на шкірі рук, можуть до їжі дістатися різні заразні, бактерії, а з їжею до нашого шлунка, до тіла й заразити нас тяжкими хворобами.

Коли ми їмо, між нашими зубами залишаються маленькі частинки їжі. Тому, що в теплі наших уст ці частинки дуже скоро гниють, псується, у них виростають і множаться бактерії, дрібнесенькі заразні, які надгризають верхню частину зубів, що називається склиця, пошкоджують її і роблять у ній дірки. Зуб псується і починає боліти.

Треба його лікувати, а коли вже запізно на лікування - виривати. Тому ми мусимо по кожній їжі мити зуби літеплою водою і чистити їх щіточкою та зубним порошком або пастою. Бо якщо зуби псується, тоді можемо хворіти на шлунок, запалення мигдаликів тощо.

Увесь день ми ходимо взуті - в шкарпетках і черевиках, отже наші ноги не мають подостатком свіжого повітря, їм тісно і вони потяються. Піт збирається поміж пальцями ніг, надгризає шкіру й там ростуть різні шкідливі "грибки", що сверблять і творять піхурці, які треба лікувати. У декого піт має дуже неприємний запах. Такої людини не люблять у товаристві: тут всі від неї відсуваються, називають брудною, сміються з неї. Отож треба увечері, а також після довгого маршу або прогулянки

добре вимити ноги теплою водою і милом, очистити їх шкіру від бруду, щоб до неї допливала свіжа кров і ноги могли відпочати.

Чистий одяг і взуття треба приготувати вчором, щоб рано, коли ми збудимося зі сну, все було в нас під руками й ми не спізнилися до школи чи праці. Крім того, приготована чиста одіж і вичищені черевики заощаджують нам вранці час і ми можемо ще раз повторити завдану лекцію, можемо спокійно з'їсти сніданок тощо.

Треба утримувати лад і порядок у своїй кімнаті, в школі й домівці, всюди там, де ми перебуваємо. Всі на-

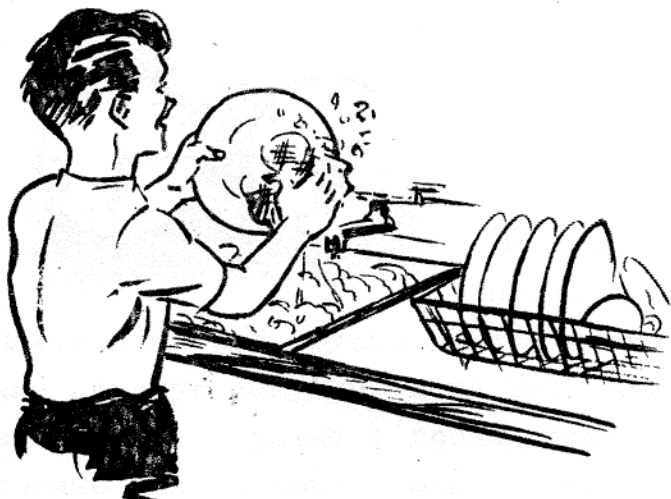

ші речі повинні бути гарно поскладані, підлога чисто позамітана, всі предмети обтерті від пороху.

Чистота дає нам відчуття краси і порядку й ми можемо краще працювати чи бавитися. Крім того, утримуючи лад і порядок, ми

знищуємо бруд і з ним різні різні небезпечних для нашого здоров'я хворіб.

Часто так буває, що Ти чи Тої сестри або брати, прийшовши зі школи, кидаєте книжки, де попало, щоб якнайскорше сісти до обіду. А після обіду залишаєте все на столі - посуд, тарілки, ножі, ложки, немов у якомусь ресторані. Мити

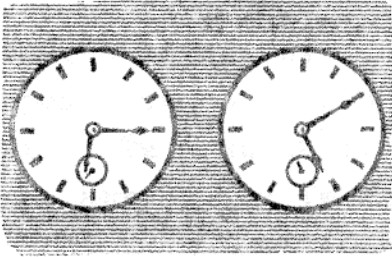
цей посуд мусить за вас мама. А вона теж утомлена й хоче трохи відпочати. Старайся покинути ці погані звички, щоб завжди за тобою хтось спрятував, чистив, мив і т.п. Якщо Ти замолоду привикнеш до чистоти й охайності, Тобі добре буде в пізніші роки Твого життя. Чистих, порядних людей всі радо приймають та ставлять іншим за приклад. Якщо Ти вже був у літньому таборі, то знаєш, що часто ті подружки чи друзі, які утримують у чистоті свою кімнату чи шатро, дістають відзначення за чистоту. Є навіть перехідний прапорець чистоти, що його одержує якась група сумівців, коли втримує порядок у своїй домівці. А коли ж ті сумівці занедбаються і не втримують чистоти, то їхній прапорець чистоти переходить до іншої групи, яка краще втримує лад.

Свома іспитова вимога каже, що кожний юнак і юначка з Молодшого Юнацтва СУМ:

7. ВМІЄ ПОСЛУГОВУВАТИСЯ ГОДИННИКОМ ДЛЯ ОЗНАЧЕННЯ ЧАСУ І КОРИСТУВАТИСЯ ТЕЛЕФОНОМ.

День і ніч, або доба, є поділені на години. Доба має 24 години. Година ділиться на 60 мінут, а мінута на 60 секунд. Мі-

нута по-українськи називається хвили-на, а секунда - мить. Прилад, який по-казує години - це годинник. Він має механізм, поділку, на якій зазначено години і міноти, і 2 вказівки. Корот-ша вказівка, яка рухається поволіше, показує години, а довша - міноти й ру-

хається скорше. Буває ще третя вказівка, найдовша і найтонша, яка показує секунди. Вона дуже швидко рухається. Коли обидві вказівки - коротша і довша стоять на цифрі 12, тоді є якраз 12 година дня чи ночі. Коли, наприклад, мала вказівка є на цифрі 3, а довша на 12, тоді є третя година. Якщо велика є на 9, а мала на 3, тоді кажемо, що є за 15 хвилин третя. Коли велика вказів-ка є на 6, а мала на половині віддалі між 10 і 11, тоді є пів одинадцятої години.

Телефон - це прилад, яким люди порозуміваються на віддаль. з допомогою електро-фонічних, це значить, електро-голосових хвиль. Коли ми говоримо до телефонічного апарату, наш голос пе-ретворюється на електричні коливання, переходить дротами до призначеного мі-сця і там знову перемінюється на зву-кові хвилі. Коли телефонуємо, підно-симо слухальце і, якщо почуємо звук, що можна лучитися, накручуємо відпо-відні букви й числа. Якщо телефонуємо на далеку віддаль, мусимо подати ще й відповідне число. Коли телефонуємо з якогось публичного місця, мусимо на-самперед кинути до телефонічного апарату відповідну суму грошей - монет.

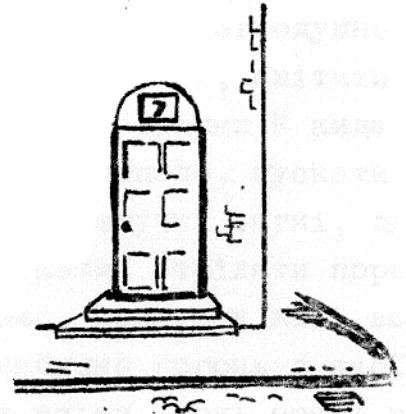
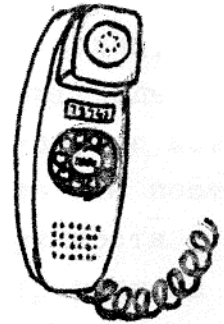

Восьма іспитова вимога каже, що юнак чи юначка:

8. ВМІЄ ПОДАТИ ОСОБИСТІ ДАНІ ТА ІМ'Я І ПРІЗВИЩЕ ВИХОВНИКА І ЙОГО АДРЕСУ.

На запитання іспитової Комісії Ти повинен сказати, як називаєшся: своє ім'я та прізвище, ~~теж ім'я~~ батьків - тата й мами, день, місяць і рік, коли Ти народився, місцевість, де Ти прийшов на світ і врешті число телефону, який мають Твої батьки. Ти повинен також знати свою докладну адресу, де Ти живеш: **місцевість**, вулиця, число дому й поштовий знак, себто "зіп-код", який пишеться на листах.

Крім цього, Ти мусиш знати, як називається виховник Твого Роя та яка є його адреса: число дому, вулиця, місто й поштовий знак. Ти повинен також цікавитися про свою місцевість, які там є установи, товариства й організації українців, чи є багато сумівців, як називається український священник, чи є школа українознавства і скільки має дітей, чи відбуваються українські імпрези та свята, чи багато людей ходить на ті свята тощо. Таким способом Ти зможеш заправляти себе до пізнішого громадського життя і праці. Тепер Ти живеш у гурті своїх однолітків - сумівців, працюєш з ними, бавишся, таборуєш, одним словом - учишся, як жити не самому, а в гурті. Так само в пізнішому житті Ти мусиш жити й працювати з громадою, помагати їй у праці, а через те помагати цілому українському народові. Ти мусиш виростати на свідомого українця чи українку, щоб принести користь не тільки тій країні, де живеш, а й Україні.

Дев'ята точка іспитових вимог каже, що юнак і юначка:

9. ЗНАЄ, ЯКІ НЕБЕЗПЕКИ ГРОЗЯТЬ І ЯК ОСТЕРЕГТИСЯ:
від огню, газу, пальних рідин, електрики,
води, спеки, холоду, вулканного руху тощо.

Людам загрожують різні небезпеки не тільки на вулиці, під час подорожі, при праці, але навіть у їхньому домі. Однією з

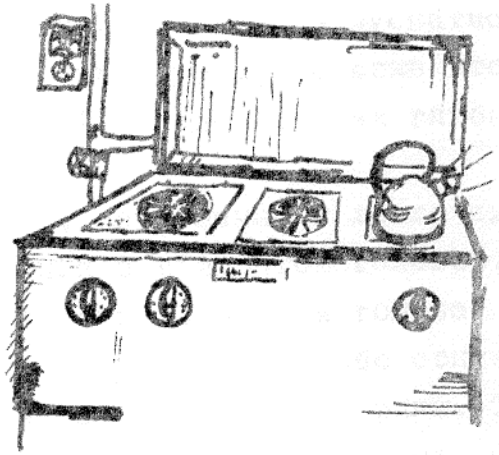

великих небезпек є вогонь, пожежа. Часто він постає з нашої необережності і тоді ми можемо втратити не лише все, що маємо: хату, меблі, одіж, книжки, гроші й інші речі, а навіть наше життя. Тому не вільно легкодушно гратися з вогнем, світити для забави сірники й кидати їх, де попало, пускати в кімнаті штучні вогні, дитячі ракети, стріляти порохом тощо. Коли ж у хаті все таки вибухне вогонь з якоїсь

іншої причини, щось загориться або починає тліти, тоді треба кинути на горюче місце накривало з ліжка, обрус із стола, коц - те, що є під руками, і придушити вогонь. Якщо вогонь невеликий, треба гасити його водою. Коли на Тобі або на іншому загориться одіж, не можна попадати в страх, кричати й втікати, бо тоді постає продув - вітер і вогонь ще більш розгоряється. Треба спокійно, але швидко зривати одіж з тіла й топтати вогонь ногами, чи кинутися на землю і качатися, щоб придушити його. Якщо горить десь коло нашої хати, треба завчасу приготувитися на небезпеку, відчинити вікно або двері, які ведуть на пожежні сходи, або вчасно зійти вниз на вулицю.

Небезпека грозить нам також від газу, яким палимо /топимо/ в печі, чи ogrіваємо кімнати. Газопроводи, себто рури, якими переходить газ, можуть бути нещільні, з дірками, або эле закручені, з них виходить непомітно газ і затрує повітря. Вночі

люди, які сплять у хаті, можуть повмирати, надихавшись того газу. А вдень можна несподівано засвітити сірника і тоді газ, що назбирається в кімнаті, змішавшись з повітрям, може вибухнути, зруйнувати дім і повбивати людей. Тому в таких домах, де палять газом, треба кімнати і кухню часто провітрювати, а вечором завжди подивитися, чи всі затички /курки/ від газу є позакручені, чи не чути запаху газу. Якщо б Ти прийшов до кімнати і побачив, що люди в ній лежать немов мертві, мусиш повідкривати всі вікна, щоб продувало. Одночасно мусиш покликати негайну допомогу, а також лікаря.

Треба бути обережним з бензиною і такими рідинами, які дуже легко запалюються, як різні засоби до чищення меблів чи інших предметів. Пляшку чи баньку з бензиною не можна ставити близько вогню, не можна запалювати біля неї сірника чи свічки,

не тримати в теплому місці. Мусиш уважати, щоб банька з легкозапальною рідиною була добре заткана чи закоркована.

Попсовані електропроводи, урваний з них дріт, чи гнізда в лампі або в стіні, де вкладаємо втички /вмикачі/, можуть пошкодити нам, коли ми доторкнемося їх руками - електрика поразить нас, а навіть може убити. Тому дуже уважай і не торкайся таких пошкоджених проводів мокрими руками, не закручуй жарівок, коли електричний струм є невимкнений,

не доторкайся голою рукою тіла людини, яку поразила електрика. Також не бери з собою до лазнички, де Ти приготував собі купіль, радіоприймача і не став його на край ванни. Приймач може несподівано впасти до води, а тому, що вода добре прово-

дять електрику, струм з батареї радіоприймача може Тебе поразити чи й убити.

Небезпечною може бути також вода, яка спричинює виливи - повені, або ріка, в якій купаємося. Хто не вмiє плавати, або не має мiцних м'язiв i здорового серця, той не повинен пускатися на глибоку воду чи далеко відпливати від берега, бо може втопитися. Не вiльно купатися в такiй рiцi чи озерi, яких глибини ми не знаємо.

Улiтi, коли є велика спека, гарячо, небезпечно є довго сидiти на сонцi, загоряти чи обпалюватися з відкритою головою, бо можна дiстати сонячний удар. Тодi починає болiти голова, нападає сонливiсть, серце починає дуже скоро битися. Або сонце так спече нашу шкiру, що потворяться на нiй пiхурi й рани. Тому найлiпше перший раз обпалюватися не на сонцi, а в тiнi. Сонячні променi i в тiнi нагрiють i обпалять наше тiло, хоч нам здається, що ми їх не відчуваємо.

Мороз чи великий холод також загрожує нашому здоров'ю -- можна відморозити собi частини тiла, навiть замерзнути. Тому треба добре одягатися взимку та вважати, щоб ноги не перемерзли. Коли Ти побачиш, що Твої пальцi побiлiли i в них нема чуття, мусиш рятувати їх перед відмороженням. Це саме може бути з носом, вухами, щоками. Тодi треба тi частини тiла натерти снi-

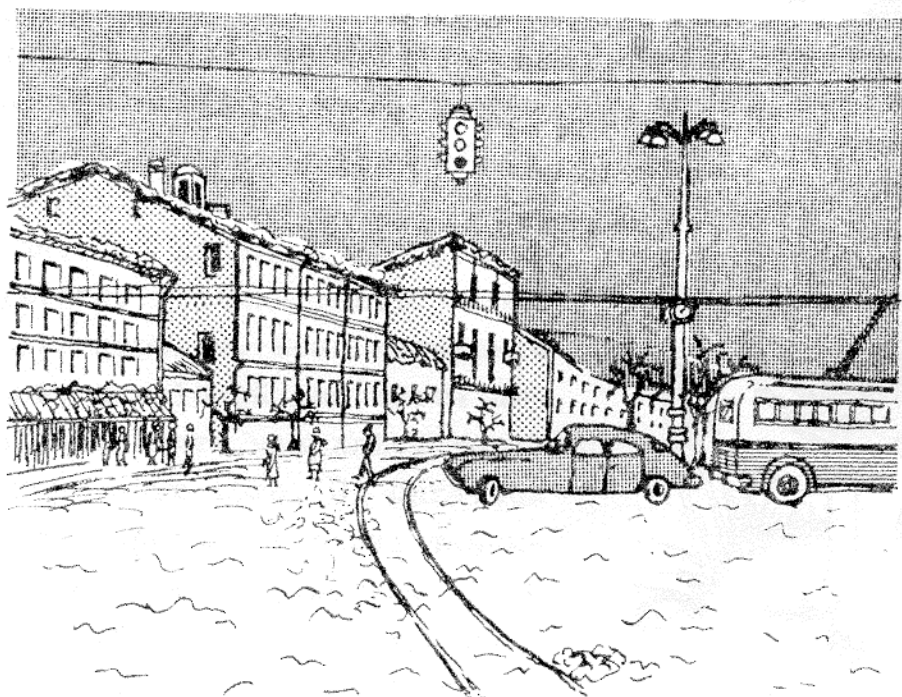

гом, поки не почувеш, що кров знову в них кружляє. Від холоду можеш простудитися, тому не вiльно пити заохолодної води, а в спеку не можна їсти багато й великими шматками морозиво -- "айс-крiм".

Велика небезпека чекає на нас i на вулицях мiста, де є великий рух, їздять авта i ходять багато людей. Треба бути дуже обережним, щоб не потрапити під колеса авт чи під ноги перехожих. Вулицю треба переходити лише в тих мiсцях, де є свiтляні знаки для пiшоходiв, i тут тре-

ба зачекати, поки не з'явиться зелене світло - знак, що вже можна переходити вулицю.

Не смієш бігати по вулиці, грати м'яча, штовхати людей, здоганяти автобуси, чи перебігати вулицю навскіс. Навіть тоді, коли Ти бачиш зелене світло й можеш перейти вулицю, Ти повинен насамперед оглянутися на боки, чи не над'їжджає авто або автобус. Водій авта /шофер/ може раптом захворіти, або їде п'яний і не зупинить свого авта на час. Взимі треба ходити вулицями міста дуже обережно, якщо є сніг чи замерзлі калюжі, бо можеш посковзнутися, упасти й зламати ногу або руку.

Якщо Ти уважно прочитав те, що ми тут подали про різні небезпеки, які загрожують людям, тоді Ти зможеш своїми словами дати добрі відповіді перед Іспитовою Комісією. Крім того, Ти ще раз пригадаєш собі на те, що треба бути обережним і не наражати себе та інших на небезпеку. Скільки вже таких юнаків і юначок, як Ти, погинули лише через свою необережність та неухважливність!

Десята вимога іспиту на ступінь Отрока каже, що юнак і юначка:

10. ВМІЄ НАЗВАТИ:

кілька рослин, квіток, дерев, птахів і декілька звірят та розкаже дещо про кожна з них.

Наша земля є скрізь покрита рослинами. Лише на її бігунах -- полюсах, де постійні льоди і сніги, у пустинях з пісками, і на високих горах, де звичайно є кам'яні скелі, нема рослин. У воді: річках, озерах, ставках, у морях теж є дуже багато рослин. А влітку навіть у повітрі, головню по містах, є тисячі і тисячі рослинок, яких ми однак не бачимо очима, бо вони є дуже дрібнесенькі. Це рослини-мікроби.

Всі рослини -- це живі організми. Вони живляться, дихають, ростуть та розмножуються. Рослини дають людям дуже багато користи. Вони видихають газ кисень, потрібний для життя людей і тварин, дають нам хліб, городину, цукор, олію тощо. З багатьох рослин люди виробляють різні тканини, папір, кавчук, лікарства. Рослинами годуються корисні тварини. Є також рослини, які не приносять користи, а заглушують інші рослини: городину, збіжжя на полях, тому люди знищують їх, як бур'ян. Рослинами є і дерева і кущі, трави й квіти, ярина і збіжжя.

Знаючи загально про те, що це рослини і яку користь вони приносять, Ти зможеш дати відповідь на десяту точку іспитових запитань. Даючи відповідь, Ти можеш сказати, що знаєш такі рослини, як пшениця, жито, кукурудза, капуста тощо.

Пшениця росте на полі, найліпше на чорній, урожайній землі, на чорноземі. Пшениця складається з стебла або соломини, і з колоса, в якому є пшеничні зернята. З пшеничного зерна мелють найкращу му-

ку на печиво білого хліба, калачів, булок і тіст.

З зерна жита, яке є не таке жовте, як у пшениці, а сіріше і дрібніше, також роблять муку і випікають хліб. Литній хліб має темнішу барву, ніж пшеничний. Кукурудза має високе, товсте стебло й широке листя. Коли її квіт відцвіте, на його місці твориться качан із зернятками. Кукурудза довго дозріває, тому потребує

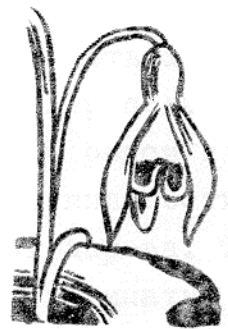
тепліших околиць. З зерна кукурудзи мелють крупу та муку, з якої печуть коржі /пляцки/ та варять кулешу. Капуста – це рослина

городна, люди її виплекали з дикорослої, капусти в якій нема голівок. А городна капуста утворює на осінь голівку з листків, яка деколи важить навіть

16 кілограмів. З капусти роблять різні страви, також її листками годують тварин, наприклад, кріликів. Є різні роди капусти і різні її назви.

З квіток, які ростуть на українській землі, можеш назвати такі: підсніжник – росте в лісах і зацвітає дуже рано, як тільки починаєсь весна. Пелюстки квіту є білі, а середина жовта. Проліска – це рання весняна квітка, яка росте в лісах і садах України. Вона зацвітає яскравими блакитними квітками, подібними на зірочки. Ось вона тут на рисунку під квіткою підсніжника. Чи бачив Ти колись ці дві квітки? А тепер поглянь на квітку, якої рисунок побачиш на дальшій сторінці цього підручника. Ти напевно знаєш, що це за квітка. Це мак. Він росте в городі і на полях. Городні маки є різної барви, а польові бувають звичайно червоні, з чорним осередком. Вони ростуть серед збіжжя. Легенда каже, що маки

виросли з крови поляглих героїв, тому ми часто прибираємо маками хрести і могили тих, які загинули на війні. Серед збіжжя на полях України ростуть ще й інші квіти - сині волошки. Їх також ще на-

зивають блататами. Про мак і волошки часто співається в українських піснях, вони є улюбленими квітами українського народу, з них також дівчата плетуть вінки і квітчаються ними. Ще одна улюблена квітка в Україні - це ромен або ромашка. Ця квітка має білі пелюстки та жовтий осередок. Вона росте в городах і на полях,

у лісах і на луках. Запаху ромен не має, але тому, що це гарна квітка, її радо плекають у городах і роблять з неї китиці та кладуть у вази на стіл, щоб прикрасити хату. Ми подали Тобі лише кілька назв квіток і як вони виглядають та коли вони цвітуть. Багато квітів, які ростуть в Україні, є також у цій країні, де Ти тепер живеш, а тому Ти можеш описати також, як виглядає рожа, тюльпан, лелія або фіялка, яку вони мають барву, коли зацвітають і т.п. Приклади ми подали лише на те, щоб Ти міг зорієнтуватися,

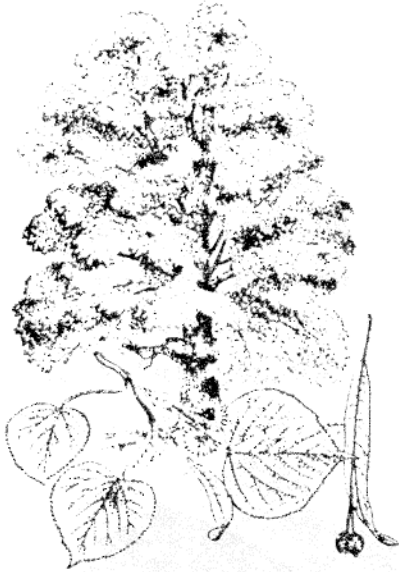
як і про що відповідати під час іспиту, а не на те, щоб Ти вивчив їх напам'ять і більше не цікавився нічим. Тепер подамо ще кілька прикладів - назви й описи кількох дерев, а Ти з власної пильності мушиш ще навчитися про інші дерева. Ти повинен вміти їх описати та знати, як вони виглядають. Ось збоку на рисунку бачиш дерево, якого не раз називають царем усіх дерев. Це - дуб. Під ним нижче його листочки і плід, який на-

зивається жолуді. Дуб - це міцне й широке дерево, його висота сягає деколи понад 45 ярдів. Його розложиста, величезна корона, себто всі гілки з листям, надає йому поваги і могутности. Дуб так міцно вростає в землю своїм корінням, що його не вирве навіть сильна буря. Дуб росте дуже довго, не раз його вік досягає кількисот років.

Деревина дуба є дуже сильна, не псується легко і не гниє, а в воді тільки чорніє і твердне. Тому з дуба роблять кораблі та інші тривкі речі. Дубові ліси називаються діброви. Листя дуба довге і широке, ще й позазублюване. Жолудями годують свиней.

Дуже поширеним в Україні є інше дерево, яке називається липа. На рисунку зліва бачиш це дерево і його листки та подовгастий квіт. Листочки липи є широкі, у вигляді серця. Це широколиста липа. А є ще липа з меншими, чи дрібними листочками і зветься дрібнолиста. Дрібнолистої є більше в Україні, ніж широколистої. Листки одної і другої липи подібні до себе, форми серця з дрібненькими зубчиками по кра-

ях. Липа цвіте в червні і липні, її пахощі приманюють до себе рої бджіл, які збирають з липового квіття мед. Такий мед називають липовим. Деревина липи є м'яка і її легко різати чи різьбити з неї різні вироби. Стовбур липи є короткий і грубий, а її корона - гілля з листям є густа.

До родини дерев, які мають, замість звичайних листків, гострі шпильки, як ялинка, яку прибираємо на Різдво, належить сосна. Рисунок сосни побачиш на наступній сторінці цього підручника.

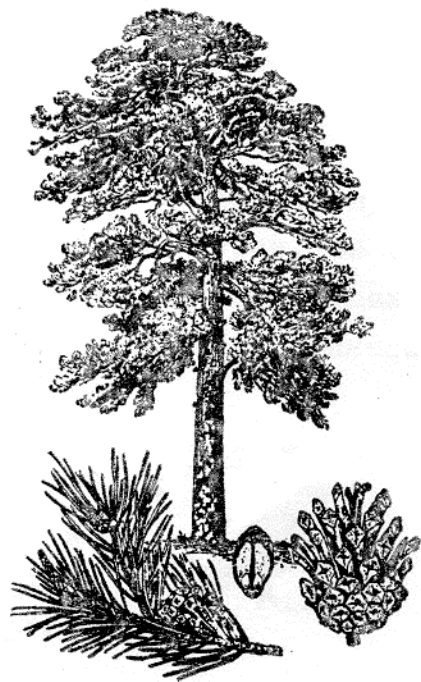
Сосна росте в Україні на різних місцях: на сухому піску, на болоті, де росте мох, на родючому чорноземі, навіть у горах, де кам'яні скелі. Багато сосон є в Карпатах, на Криму і на Кавказі. Сосна любить багато світла, тоді вона розростається. Якщо росте

громадою, в лісі, тоді її долішні гілки всихають і відпадають, бо не мають сонця. Лише на самому вершечку залишаються гілки. Стовбур сосни є, отже, високий, гладкий, без гилляк, тому її використовують для будівництва. Насіння сосни є сховане в шишках, які складаються ніби з маленьких лусочок, як на рибі. А коли шишка дозріває, лусочки відкриваються, з них висипається насіння і вітер розносить його на різну віддаль.

Для виробів різного приладдя уживають в Україні таке дерево, що називається ясень. Бачиш його тут на рисунку. Внизу нарисовані листочки ясеня і його плоди. Листочки є подовгасті і сидять на стебельці парами, від 9 до 13 числом. Плід ясеня є подовгастий, з "крильцями", щоб вітер легше міг його розносити й розсівати на далеку віддаль. Деревина ясеня досить тверда, гнучка і важко її колоти. Про ясеня, як і про таке дерево, що називається явір, співається в наших піснях, згадує про ці дерева Тарас Шевченко в своєму вірші: "Ой три шляхи широкіі до купи зійшлися". Ти напевно знаєш цього вірша.

А тепер подамо Тобі кілька прикладів про птахи, які живуть в Україні. Однією з улюблених українським народом пташок є - ластівка. Вона невеличка та дуже звинна й швидко літає. Голівка в неї,

довгий, роздвоєний хвостик і крила - чорні, а животик і шия - білі. Весною ластівка повертається з вирію - теплих країн, куди восени відлетіла зимувати, й буде

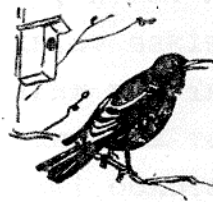
гніздо. Є три роди ластівок в Україні: міська, яка гніздиться по містах, сільська, яка ліпить своє гніздо з болота під дахами хат, і так званий шурик - ластівка, яка мостить гнізда в невеличких норах, що їх сама рие у високому березі рік. Ластівка полює увесь день на різні комахи, тому є дуже корисною пташкою. За літо вона знищує майже мільйон комах-шкідників.

Дуже корисною є теж синиця. Пара синиць за літо очистять від комах-шкідників сорок дерев. За один день синиця з'їдає стільки комах, скільки сама важить. Годуючи своїх малят, вона на день приносить

їм їсти 332 рази. Як тільки починається весна, ще сніг лежить у саду, а вже чуємо милий голос синиці, яка літає з дерева на

дерево і шукає личинок комах. Голівка в неї є чорна, так само і шийка, а між чорним пір'ячком ясніють сині і зелені барви.

Чорний шпак - це співуча пташка, до того ж розумна і тому не раз кажемо, що хтось є хитрий, як шпак. Шпак з'їдає багато комах-шкідників, отже люди дбають про нього і будують для нього з дерева хатки - шпаківні, де шпачиха висиджує свої шпаченята. Шпак уміє добре наслідувати різні звуки, навіть людський голос, гарно свище.

В українських піснях часто згадується така пташка, як зозуля. Вона є сіра, з білою шиєю, має довгий хвіст. Її голос: куку-куку чути в українських лісах весною. Хто перший раз почує голос зозулі, той рахує, скільки разів вона кукне, - стільки він років ще житиме. Таке є повір'я в народі. Хоч зозуля сама не висиджує своїх малят, а підкидає яєчка в гнізда інших пташок, щоб висиджували і годували чужу дитину, все таки вона є корисна, бо з'їдає таких лісових шкідників-комах, що їх не знищують інші птиці.

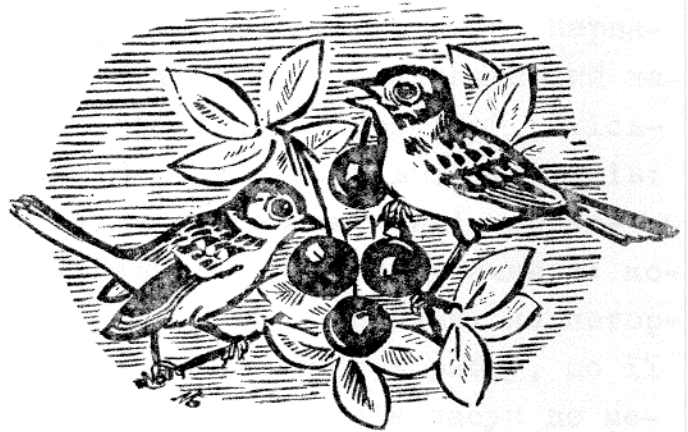
Сова - нічна птиця. Вдень вона спить у дуплі порожнявого де-

рева, або десь на горищі, вночі вилітає на полювання так тихо, що її лету не чути. Тому вона може нищити тих шкідливих комах і гризунів, як миші, які вночі шукають поживи. Пір'я в сови сіре, а очі великі, округлі. Сова має добрий слух, тож чує найменший шелест. Сова є дуже корисна птиця, тому треба її шанувати й не вбивати, ані не нищити її гнізда.

А ось ще один гарний птах, що живе в Україні, прилетівши весною з вирию. Це - журавель. На Київщині кажуть також "веселик". Це великий, схожий на бузька - лелеку, птах. Пір'я його сіре, а хвіст закінчується китицею довгих пір'їн. Журавлі люблять жити на таких місцях, де великі болота ме-

жують з полями. Тут журавлі здобувають собі поживу - комах, хробаків, дрібну рибу, а також насіння бур'янів, ягоди тощо. Журавлі - це веселі птахи. Після їжі вони влаштовують розваги: вони ніби танцюють, весело підстрибучи, жартівливо рухаються, дзьобами підкидають камінчики, чи тріски з дерева, на лету їх підхоплюють і знову підкидають. В Україні дуже шанують журавлів, не нищать їх гнізд, ані не вбивають. Кажуть, що хто руйнує гніздо журавля, того карає Бог. Голос у журавля гучний, пронизливий, схожий на звук: курли-курли, тож кажемо, що журавлі курличуть. Ходить журавель поважно, помалу, добре також плаває, високо літає і заточує в повітрі кола. В українських казках і піснях часто зустрічаємо згадку про журавлів. Ти певно чув пісню, яка починається словами: "Видиш, брате мій, товаришу мій, відлітають сірим шнурком журавлі в вирій..."?
...але тіло в не-

ликі, розложисті роги, що їх олень кожного року скидає. Олень є справжнім красенем українських лісів і гір. Олені водяться також у горах Криму, ще недавно були й на Кубані, але їх там уже винищено. Разом із вирубуванням лісів в Україні, зникають ці гарні й пожиточні тварини, яких у давніші часи ще було так багато. Самиця оленя називається ланя. Вона не має рогів, є менша і стрункіша за оленя. Менші, ніж олені, є схожі на них сарни.

Лис - це також лісова тварина, але можна його побачити і на полях, і в степу, і біля села, де він чатує, щоб спіймати курочку чи качечку. Зутро в лиса руде зверху, ближче до живота ясніше, біляве. Живиться лис м'ясом, з'їдає менші тварини, тому називають його шкідником. Але він приносить теж користь, бо завзято полює і на мишей. Лис є проворний і хитрий,

тому в українських казках, байках та оповіданнях часто згадується про "лисичку-сестричку". Вона перехитрює більшого і сильнішого за неї "вовчика-братчика". Вовків в Україні тепер дуже мало, бо їх знищують тому, що вони роблять шкоду в господарстві, з'їдають домашні тварини, а зимою, коли є великі морози і сніги, нападають на людей. Вовк є подібний до собаки-вівчура, живе парами, а зимою цілими стадами. Водиться він у лісах, горах, як Карпати, колись був і в степах України. Шерсть у вовка сіра й густа, тому з його шкіри - хутра роблять теплі шуби на зиму.

Ще однією більшою твариною українських лісів є дикий кабан, якого на західніх землях України називають дик. Дикі кабани живуть переважно стадами - разом по кільканадцять штук, хіба старі самці блукають одинцем, самотньо. Шерсть на кабані густа і називається щетина. Живляться дикі кабани рослинами, корінцями, жолудями, насінням бука, грибами тощо. Для того, щоб знайти їжу, дикі кабани риють землю, бо нях у них добрий і вони зразу зачують смачні корінці чи гриби, що ростуть під землею і називаються труфлі. Зу-

Колись, сто-двісті років тому, в Україні було дуже багато звірів усякої породи. Одні з них жили в лісах, інші на степах, чи в лісо-степовій смузі. Але багато з них уже вигинуло, бо ліси або вирубані, або вони стали рідші, а степи заорано для засіву збіжжя. Однак, ще й тепер в Україні є доволі різних звірів.

"Королем" між лісовими тваринами в Україні є лось. Це велика тварина, з породи оленів. Часто лось є високий на два метри, а довгий на 2,6 до 2,8 метра. Роги в нього великі, схожі на лопати. Ще сто років тому лосів було багато в Україні, вони жили в лісах на півночі, заходили також у степи. Тепер лосів мало, бо їх винищено під час першої і другої світової війни. Лось живиться травою, галузками дерев, різними рослинами. Він є такий сильний, що його боїться і ведмідь. Лось любить далеко мандрувати, тому він переходить лісами з однієї країни в другу.

До великих тварин українських лісів, головню в горах Карпатах, на Поліссі і на Кавказі, належить ведмідь. Український нарід називає його "вуйком", "Бурмилом", "Міськом". У Карпатах було кілька відмін ведмедів: чорно-бурі, з кудлатою шерстю, сиві, жовто-гніді, білошиї. Ведмідь живиться усячиною: корінцями, личинками мурашок, грибами, не погорджує жабами чи хробаками, любить рибку, що її спритно ловить, а найбільший він ласун до меду. На зиму залазить у нору під корінням дерев, або в якусь скелясту печеру й западає у зимовий сон. Весною прокидається худий і голодний, тому деколи робить шкоду - нападає на овечки або на корови, які пасуться на карпатських полонинах, це значить, на непорослих лісом гірських пасовиськах.

На Поліссі, Волині і в Карпатах живе гарна, велика тварина, яка називається олень. Має струнке, гарно збудоване тіло й ве-

би в диких кабанів великі й гострі, у самців кливаки вистають з паці й на старість закривлюються та є схожі на шаблі.

Цінним звірятком, хоч тепер рідким в Україні є горностаї. Це звірятко невеличке, подібне до тхора чи ласички, але хутро в нього цінніше. Влітї шерсть на горностаєві є бронзова, під животом біла або біляво-жовта; взимі цілий горностаї є білий, лише кінчик його хвостика є чорний. Горностаєвими шкірками прибирають дорогі, королівські одяги. Горностаї живиться дрібнішими за себе тваринами, різними родами мишей, тому є корисний. На жаль, він помалу зникає, бо на нього часто полюють задля його цінного хутерця.

Великим шкідником у лісо-стєпах і стєпах є невеликий гризун, який називається ховрах /наголос треба дати на букву "а"/. Шерсть на ньому є піщано-жовта, подібна до піску, а в інших порід рудувато-бура. Лиє ховрах у земляних норах, де теж засипляє на зиму. Весною прокидається. Живиться він рослинами, насамперед зерном збіжжя, тому його уважаємо великим шкідником. Бо ховрахи з'їдають теж молоді саджанці дерев, насіння тощо.

ховрах

До гризунів, як і ховрашок, належить інша тварина українських півпустель близько східніх границь нашої Батьківщини. Цей гризун називається стрибак або земляний заєць, а також тушкан-

Стрибак — земляний заєць.

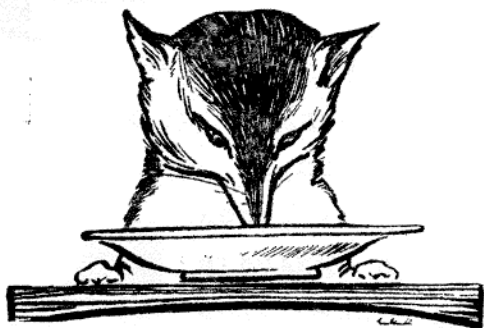
канчик. Він дуже подібний на австралійського кенгуру, тільки маленький, хвіст у нього тоненький і довгий, закінчений пучком шерсти. Але передні ноги у нього є 3-4 рази коротші, ніж задні, а вуха широкі, як лопатки, та довгі. Барва його шерсти є жовто-бура

з сірими плямами на спині і боках, а на животу біла. Стрибаком називається це звірятко тому, що стрибає - скаче на задніх ніжках. Живє тушканчик у норах, де вдень спить, а вечором і вночі виходить, щоб поживитися. Їсть рослини, часом залазить на баштани - великі городи в стєпах України, де ласує кукурудзою чи стручками гороху. Стрибаків уже немає багато в Україні, бо

вони люблять жити там, де сухо - у півпустинях, де є пісок, або в лісо-степових смугах землі.

Ми подали Тобі на допомогу до іспиту кілька прикладів про рослини, дерева, квіти, птахи й звірята, які ростуть чи живуть на просторах України. Добре приглянься, як виглядають на поданих рисунках ці рослини й тварини, також прочитай про них описи. Під час іспиту на ступінь Отрока Ти зможеш назвати кілька рослин і тварин - дерева, квіти, птахи, звірята, й зможеш описати їх. Однак, Ти повинен описати їх своїми словами, а не вивчати напам'ять це все, що є в підручнику. Якщо Ти уважно прочитаєш подані описи, Тобі легко буде розповісти членам Іспитової Комісії, як виглядають деякі звірята, квіти, дерева, птахи і т. п., які живуть чи ростуть на нашій Батьківщині.

Крім того, Ти не повинен обмежуватися тільки тим, що прочитаєш у цьому підручнику, а з власної охоти читай інші книжки з описами тварин і рослин в Україні. Читай також про те, яка природа в Україні, які й де є там ліси, гори, моря тощо. Бо лише таким способом Ти пошириш своє знання про свою Батьківщину - Україну. А, пізнавши її, полюбиш і ніколи про неї не забудеш, тільки будеш намагатися допомогти їй своїм знанням, як покінчиш школи, своєю працею у старшому віці. Вивчаючи українознавство, Ти одночасно станеш свідомим, зразковим сумівцем чи сумівкою.

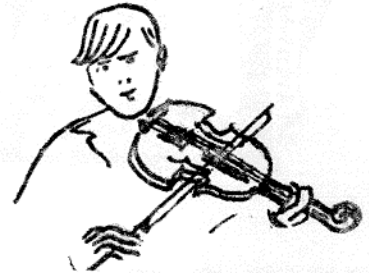
Одинадцята й остання іспитова вимога каже, що кожний юнак, чи юначка, які складають перший іспит на ступінь Отрока:

11. ВМІЄ ПРОДЕМОНСТРУВАТИ ЯКУСЬ ВМІЛІСТЬ? З ОБСЯГУ МИСТЕЦТВА, ВИЯВЛЯЮЧИ ЗАЦІКАВЛЕННЯ В ОДНІЙ З ДІЛЯНОК: спів, гра на музичному інструменті, рисування, малювання, танок, деклямування, рухові вправи тощо.

Якщо Іспитова Комісія запитає Тебе, чи Ти вмієш співати, грати на якомусь інструменті, чи Ти малюєш або рисуєш, чи знаєш народні танці, чи вмієш деклямувати, робити рухові вправи, то Ти мусиш широко сказати, що Ти знаєш з цих ділянок мистецтва. А якщо Ти не співаєш, не рисуєш, не любиш вправ, тоді не соромся і теж відкрито скажи. Але радимо, щоб Ти спробував своїх сил і почав учитися бодай народних танців, декляматорства чи рухових вправ.

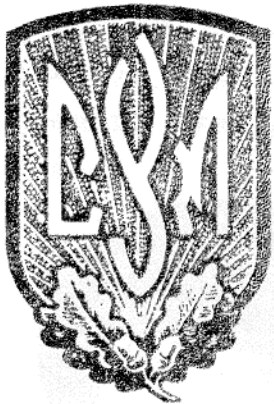
Всі ділянки мистецтва є дуже корисні, вони ушляхетнюють нашу душу, викликають у ній радість і задоволення. Плекаючи мистецтво, ми стаємо культурними людьми.

У дальших розділах Ти знайдеш ще інші поради, вказівки та пояснення, як, наприклад: що це є СУМ - Спілка Української Молоді, і коли вона постала, який є сумівський привіт, однострій і відзнаки, чому юнак і юначка складають "Слово" і що воно означає. Все це стане Тобі великою допомогою під час іспиту, а також і в дальшому сумівському житті та праці. Тільки завдай собі трішки труду, а матимеш велику користь.

КОРОТКА ІСТОРІЯ СТІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Під час першої світової війни, у 1917 році розпочалася в Росії, де панував цар, революція. Проти царя і його помічників виступили ті народи, що їх поневолила була Москва й тримала в своїй державі. Одним із перших виступив український народ і почав підготовлятися до будови своєї власної, від нікого незалежної держави. Цю незалежність від проголосив 22-го СІЧНЯ 1918 РОКУ.

Але москалі не хотіли погодитися на те, щоб Україна була окремою, вільною державою. За царя вони забирали з України хліб-збіжжя, цукор, залізо, нафту, вугілля та інші скарби. Теж вони боялися, що втратять усе це добро, якщо український народ буде самостійний. Тож вони пішли війною на Українську Державу, яка в той час називалася Українська Народня Республіка.

В Росії владу взяли комуністи-большевики, які зразу вислали військо на українські землі. Їм помагали завойовувати Україну московські війська, які залишилися вірні цареві й хотіли знову відбудувати велику московську державу-імперію, з царем на чолі. Користуючись тим, що молода Українська Держава мусіла змагатися одночасно аж з двома ворогами - большевиками й царськими військами, на українські землі Буковини й Басарабії пішли війною румуни, щоб і собі забрати багату українську територію. Із заходу пішли також поляки, щоб загарбати західні землі України.

У цій війні згинули тисячі найкращих українських вояків, української молоді, котра стала на оборону України і її держави.

Під Крутами згинуло 300 українських студентів і гімназійної молоді. Інша Українська молодь, яка ще не могла іти до війська, почала організуватися, творила свої організації, щоб за деякий час і собі боронити Українську Державу й розбудовувати її. Тому в 1919 році постало Братство Української Державности, яке намагалось виховувати українську молодь на корисних і розумних працівників Української Держави. Керівником БУД став проф. Сергій Єфремов, дуже розумна людина, який любив Україну понад усе в світі.

Однаке, українське військо не могло перемогти всіх ворогів, тому Україну поділили поміж себе напастливі сусіди: московські большевики, поляки, румуни і чехи. Українська Держава перестала існувати. Але українська молодь, яка палко любила свою Батьківщину, не погоджувалася з неволею і вирішила далі боротися. Бо московські большевики в Україні хотіли з тієї молоді зробити зрадників українського народу, вбити в їх душах віру в Бога й любов до України.

Першою почала організуватися українська молодь, яка ходила до Першої Трудової Школи імени Тараса Шевченка в Києві. Молоді учні тієї школи заклали в 1923 році "Товариство Єдності і Згоди", ТЄЗ, щоб у ньому на сходинах вивчати українознавство й виховувати себе на добрих синів України. Опікувався тим Товариством професор Володимир Дурдуківський, а до управи належав Микола Павлушків, родич /свояк/ проф. Єфремова. Однаке в 1924 році члени "Товариства Єднання і Згоди" мусіли перервати свою виховну працю, бо большевицька поліція довідалася про неї і хотіла всіх учнів арештувати.

Микола ПАВЛУШКІВ і його друзі з ТЄЗ вирішили створити іншу молодечу організацію, але вже таємну, як кажемо, підпільну, щоб ніхто з посторонніх людей, а тим більше вороги, не знав про неї, крім її членів. За порадою професорів Єфремова і Дурдуківського учні київської школи створили "СПІЛКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ", у місяці травні 1925 року.

Назва "Спілка" означає, що всі вони хотіли спільно, разом, по-дружньому працювати, пізнавати історію України й боротися за її волю.

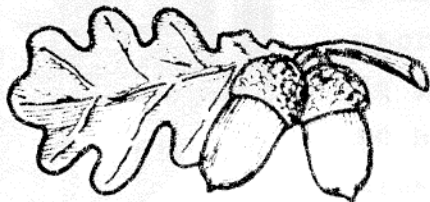
Незабаром до Спілки Української Молоді, якою почав керувати Микола Павлушків, пристали студенти київських університетів і учні різних шкіл. Правда, всі вони не знали про себе, бо Спілка мусіла працювати в таємниці. Члени СУМ були поділені на малі клітини, частинки. В кожній з тих частинок було 5 членів, які знали себе взаємно, разом сходилися потайки й працювали. Такий спосіб називається конспірацією, отже Спілка Української Молоді в Україні була конспіративною, себто незнаною для ширших кіл громадянства, організацією. А все таки вона скоро мала десятки тисяч членів. Бо юнаки і юначки однієї клітини - п'ятки приєднували в членство нових 5 своїх подруг і друзів і так поставали нові "п'ятки". До СУМ належала й сільська і міська молодь, яка поборювала вчення большевиків-комуністів, а хотіла жити, працювати й боротися для України, щоб знову відновити Українську Державу. Члени СУМ хотіли, щоб український нарід жив вільним життям: селяни повинні мати досить землі й за свою працю на тій землі повинні мати достатнє життя; робітники повинні заробляти у фабриках, жити культурним життям, мати змогу посилати своїх дітей до шкіл, щоб вони могли краще послужити для України; українська інтелігенція повинна мати змогу працювати науково, творити культуру для українського народу, а не для загарбників-москалів. Усе це було сказано в програмі СУМ, це значить, у її постановах, що треба робити членам Спілки Української Молоді.

Подібну Спілку, але для старших українців, заклав проф.Сергій ЄФРЕМОВ. Та Спілка називалася Спілка Визволення України. Її члени старалися про те, щоб якнайбільше українців були національно свідомі, себто, щоб вони любили Україну і працювали для неї та боролися за її волю.

Але московсько-большевицька поліція в Україні довідалася через своїх агентів-шпигунів, що існують СУМ і СВУ, ув'язнила багато членів весною 1929 року і в наступному році 1930 зробила над ними СУД У ХАРКОВІ. Проф. Єфремова, Дурдуківського, Павлушкова та інших большевики засудили на кару смерти, але пізніше замінили цю кару на довгі роки в'язниці. Микола Павлушків та ін-

ші вже ніколи не вийшли з тюрми, а повмирали в ній і ніхто не знає, коли й де. Так Москва хотіла знищити українську молодь, яка жила й працювала для України, боролася за її волю.

Однаке на місце Павлушкова та інших членів Спілки Української Молоді прийшли інші юнаки й юначки. А для того, щоб українська молодь, яка з своїми батьками виїхала після другої світової війни у вільний світ, не пропадала для України, щоб залишилася українцями, 10-го ЧЕРВНЯ 1946 РОКУ створено в Німеччині подібну організацію - Спілку Української Молоді, СУМ, а в 1949 РОЦІ Спілку Української Молоді Америки - СУМА. Тисячі української молоді належить до СУМ у вільному світі й виховується на вірних синів і доньок України, щоб допомогти їй визволитися з московської неволі. Належиш до неї і Ти, Дорога Юначко і Дорогий Юначе. Тому Ти мусиш бути доброю сумівкою і добрим сумівцем, щоб виконати те, до чого закликає Тебе ЗАКОН МОЛОДШОГО ЮНАЦТВА СУМ. Про цей закон і про свої обов'язки Ти багато довідався у цьому підручнику. Вчися далі й пізнавай щораз краще свою Україну, бо Вона жде Твоїї допомоги й Твоїї праці, ГАРТУЙСЬ!

ГАСЛО І ПРИВІТИ СУМ

Колись, чотириста років тому, коли в Україні були козаки, які жили в Запорозькій Січі, їхнім гаслом, це значить таким кличем, за яким вони себе пізнавали, було: "Пугу - козак з Лугу!". Наприклад, їхав якийсь козак степом і побачив, що серед високої трави на стародавньому кургані-могилі ворухиться щось живе. Отож він не знав ще, хто там є: свій, українець, а чи во-

рог - татарин або лях-поляк. Коли ж він почув гасло: "Пугу-пугу", то знав, що там заховався свій, такий запорожець, як і він, тому радісно відповідав: "Козак з Лугу". Тоді обидва козаки сходилися, віталися і в разі потреби допомагали собі.

Гасло або клич має теж Спілка Української Молоді. Воно є виписане на її прапорі. Слова цього гасла: "БОГ І УКРАЇНА". Це два великі і святі слова, що ними кожний сумівець і сумівка гордяться і стараються бути їм вірними. Немає нічого кращого в житті людини, як Бог і Батьківщина.

Всемогутній Бог дав нам життя і все, що для життя потрібне, а Батьківщина, що її нам також дав Господь, нас виховує. Тому мусимо для Бога і України посвятити своє життя, свою працю, любити їх і шанувати. Якщо ми будемо широко молитися до св. Архистратига Михаїла, який є Опікуном нашої Спілки Української Молоді, то він допоможе нам стати сильними, шляхетними, мужніми і відданими, себто стати справжніми українцями-державниками.

Серед людей водиться дуже гарний звичай, що під час зустрічей, відвідин у хаті, на вулиці і т.п. вони один одного поздо-

ровляють, вітаються зі собою. Християнське привітання: "Слава Ісусу Христу! - Слава навіки!" - віддає пошану насамперед Богові. Привіт "Слава Україні - Героям Слава!" пригадує нам любов Батьківщину; привітання: "Добридень!", "Добривечір!", "Здоровенські були!" і тим подібні - виявляють людську прихильність, доброту і любов до інших, до ближніх. Члени СУМ також мають свої дуже гарні привіти. Вони вітаються або святковим привітом "ЧЕСТЬ УКРАЇНИ - ГОТОВ БОРОНИТИ!", або повсякденним "ГАРТУЙСЬ!4 Отже, сумівська молодь має аж два привіти.

Перший з них, як уже сказано, святковий, "Честь України - Готов Боронити" вживається не часто. Ним вітаються під час великих сумівських днів, свят, зборів тощо, наприклад, під час Здвигів, Злетів, на закінчення табору, в час національних свят. Тоді хтось із вищих сумівських виховників і керівників вітає, а на закінчення прощає всіх присутніх святковим привітом СУМ, немов ще раз пригадує, що кожний сумівець і сумівка є завжди готові боронити чести України і своєї гідности, як українці, сини й дочки українського народу.

Повсякденний привіт всіх сумівців і сумівок є: "Гартуйсь!" Що це означає? Чи Ти розумієш, що значить слово "гартуватися"?

З щоденного життя Ти знаєш, що деякі речі, зроблені з заліза, наприклад, звичайна шпилька, дріт є м'які, їх можна легко зігнути. А інші речі є негнучкі, вони скорше зламаються, ніж зігнуться, наприклад сталеве перо, ніжик до голення тощо. Хоч вони також зроблені з того ж заліза, що й шпилька чи дріт. Чому це так? Бо перо чи ніжик до голення є загартовані. Вони зроблені зі сталі. А сталь - це залізо, але гартоване. Коли кусень заліза розжарити до білого, а потому його раптом охолодити, воно стає дуже тверде, а при тому крихке, ламке. Це залізо називається сталь і служить до кращих виробів.

Сумівський привіт "Гартуйсь!" має своє глибоке значення: він хоче, щоб Ти не був "м'яким залізом" у житті, не гнувся перед усіма і всяким лихом, не плакав і не просив, не жив з праці інших у вигоді, а щоб Ти був твердий як сталь. Щоб Ти був міцний і радше згинув, аніж "зламався", зігнувся. А для того, щоб у житті Ти міг перебороти всі труднощі, всі лиха, мусиш мати силу і тіла і душі, чи як кажемо характеру.

СЛОВО

Після того, коли Ти складеш перший іспит Молодшого Юнацтва на ступінь Отрока, даєш урочисте "Слово", слово своєї честі такого змісту:

"ВСТУПАЮЧИ В РЯДИ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ, ОБІЦЮ:

- БУТИ ДОБРОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ДИТИНОЮ /МОЛИТИСЬ, ШАНУВАТИ РОДИЧІВ І СТАРШИХ, ПИЛЬНО ВЧИТИСЯ В ШКОЛІ/,

- БУТИ СЛУХНЯНИМ ЮНАКОМ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ".

А молодша юначка після іспиту складає таке "Слово":

"ВСТУПАЮЧИ В РЯДИ ЮНАЦТВА СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ, ОБІЦЮ:

- БУТИ ДОБРОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ДИТИНОЮ /МОЛИТИСЬ, ШАНУВАТИ РОДИЧІВ І СТАРШИХ, ПИЛЬНО ВЧИТИСЯ В ШКОЛІ/,

- БУТИ СЛУХНЯНОЮ ЮНАЧКОЮ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ".

Це "Слово" Ти мушиш дотримувати й ніколи не забувати про те, що Ти добровільно обіцяв у ньому. Хто не дотримує свого слова, того люди не шанують, бо він обманює.

Тепер ТИ СТАВ СПРАВЖНІМ ЧЛЕНОМ МОЛОДШОГО ЮНАЦТВА СУМ! Можеш дістати Малу Емблему СУМ, що її Ти маєш право носити на грудях, над лівою кишенею сорочки однострою.

За один рік праці в своєму Рої Ти, отже, перейшов три ступені: Ти був членом-кандидатом, членом-прихильником, а тепер став членом Молодшого Юнацтва СУМ. Тепер Ти маєш різні обов'язки і права.

ТВОЇМИ ОБОВ'ЯЗКАМИ Є:

1. Вивчати і притримуватися закону та окремих точок "Правильника Юнацтва СУМ";

2. Совісно і чесно виконувати всі доручення виховників і провідників та зберігати всі приписи, які зобов'язують Молодше Юнацтво СУМ;

3. Працювати над собою за вказівками виховників, себто учитися і робити так, щоб Ти набрав знання і був добрим сумівцем, а пізніше сам міг виховувати молодших за Тебе юнаків;

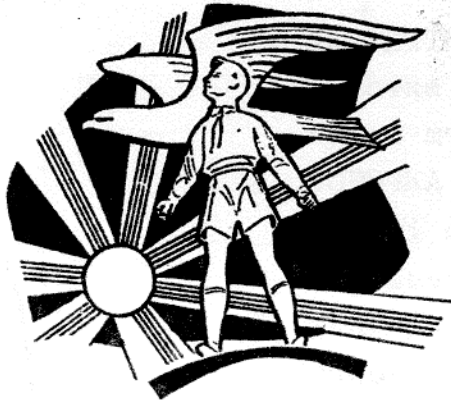
4. Платити точно місячні вкладки;

5. Складати у визначеному часі дальші іспити на вищі ступені Молодшого, а далі Старшого Юнацтва.

Але Ти маєш також і права, себто Тобі вільно робити те, чого, наприклад, ще не вільно юнакам-кандидатам Молодшого Юнацтва СУМ.

ТИ МАЄШ ПРАВО:

1. Носити приписаний сумівський однострій і відзнаки;
2. Можеш обирати, або Тебе можуть обрати на члена Самоуправи Роя, чи навіть на Ройового, згідно Тебе може призначити Ройовий Твій виховник;
3. Ти можеш користуватися всіми виховними засобами і влаштуваннями СУМ, це значить, можеш користуватися сумівською бібліотекою, домівкою, приладдями до спортових вправ та ігор, таборами тощо. Розуміється, що всім цим Ти користуєшся разом з іншими юнаками чи юначками, під наглядом виховників і впорядників чи Ройових, а не приватно й тоді, коли це Тобі заманеться. Бо Ти в СУМ живеш у гурті своїх однолітків і разом із ними **бавишся і працюєш**, зважаючи, щоб своїми заняттями не перешкаджати іншим.

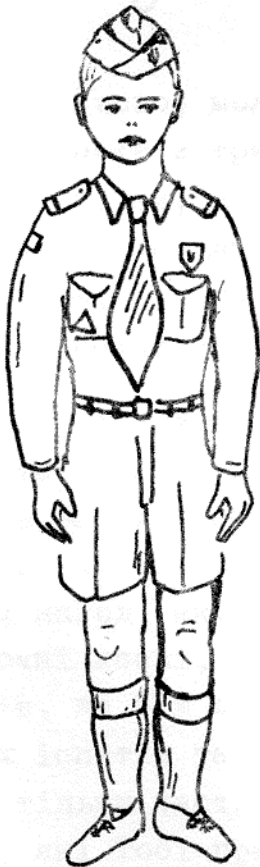

ОДНОСТРІЙ ЮНАЦТВА СУМ

Всі члени СУМ, як молодші, так і старші, мають свій однострій, себто одіж, однакову для всіх. Навіщо їм цього? На те, щоб відізнитися від іншої молоді, яка не належить до жодної молодечої організації. Однострій для сумівця - це немов вояцька одежа - уніформа. Він означає, що сумівець і сумівка готові завжди боронити те, що для них найдорожче - Бога й Батьківщину, і виконувати їхні накази.

Однострій вимагає від сумівця посвяти й обов'язку виконувати більше, ніж виконує звичайна, не організована молодь, щось трудніше, навіть, коли йому загрожує велика небезпека. Крім того, однострій пригадує сумівцеві, що він належить до великої родини таких самих юнаків і юначок у цілому вільному світі, як він, - до Спільки Української Молоді. Тому Ти мусиш свій однострій любити, радо його одягати, коли знайде потреба, шанувати його, себто уважати, щоб він не забрудився, не був порваний, пом'ятий тощо.

Члени Молодшого Юнацтва СУМ мають такий однострій:

1. НАКРИТТЯ ГОЛОВИ - беретка або пілотка з такого самого матеріалу як штани чи спідничка.
2. СОРОЧКА - барви "кнакі". Має дві кишені спереду, накриті кляпами. На раменах є нараменники.
3. КРАВАТКА - матово-зеленого, себто такого, що не блищить, кольору.
4. ПОЯС - шкіряний, бронзового кольору, широкий на 4 см. Пояс запинається на прямокутну пряжку.
5. ШТАНИ - короткі на літо і довгі на зиму, барви темно-оливкової. Довгі і короткі штани мають дві бічні кишені.
6. ПІДКОЛІНКА і ШКАРПЕТКИ. Підколінка є барви штанів. Їх вдягається до коротких штанів. До довгих штанів вдягається скарпетки.

Молодша юначка СУМ має такий однострій:

1. НАКРИТТЯ ГОЛОВИ: беретка або пілотка, як у юнаків.
2. СОРОЧКА - така сама як у юнаків, тільки запинається зправа наліво.
3. КРАВАТКА - така сама тьмаво-лелена, як у молодших юнаків.
4. ПОЯС - шкіряний, бронзовий, як у юнаків.
5. СПІДНИЧКА - барви темно-оливкової з двома кишенями по боках. Є гетко кльошевої форми і сягає трохи вище колін.
6. ПІДКОЛІНКА І ШКАРПЕТКИ - вовнянно-бавовнянні, барви сорочки або спіднички.
7. ВЗУТТЯ - шнуровані бронзові спортові півчеревики на назьких закаблуках /обцасах/.

Крім цього, молодші юнаки і юначки повинні мати: спортову білу сорочку з трикоту з емблемою СУМ, на якій є вигантовані дубові листки, жолудь і напис: "Гартуйсь!". Емблема й напис є зеленої барви для Молодшого Юнацтва.

Про те, хто має носити беретку чи пілотку, в кожній країні рішає місцева Крайова Управа СУМ.

Коли треба носити сумівський однострій?

Сумівський однострій Ти маєш право носити тільки тоді, коли є таке зарядження від Твогого зверхника: Ройового, Кушового, Булавного чи Виховника. Переважно Юнацтво СУМ вбирає однострій з таких нагод, як: урочисті академії, сумівські здвиги і злети, святочні апелі, святочні сходи́ни, підчас публичних парад і виступів, де СУМ бере організовану участь, під час таборів, юначьких іспитів та прогульок. Сумівський однострій не можна носити тільки частинами. Треба одівати цілий та з усіма відзнаками, які Тобі прислужують, або які Ти собі заслужив.

ВІДЗНАКИ ЮНАЦТВА СУМ

На сумівському однострої є різні нашивки і відзнаки. Ці відзнаки і нашивки показують, до якого Куща або Куреня чи Роя, Відділу належить даний юнак або юначка, скільки він здав іспитів, скільки відбув таборів тощо. Ти, будучи членом Юнацтва СУМ мусиш знати, які Тобі відзнаки прислужують, де Ти маєш їх нашивати та що вони означають.

1. Кожний член СУМ має насамперед НАШИВКУ-НАПИС на правому рукаві сорочки однострою там, де починається рукав. Ця нашивка має форму прямокутника, голубо-синьої барви, обведеного золотим обрамленням. На нашивці є білими буквами напис СУМ мовою тієї країни, в якій живе юнак чи юначка.

2. Зараз під нашивкою є пришитий півовальний /яйцеватой форми щитик, поділений скісною лінією на дві частини. На цьому щитику є два числа: одно, в горішньо-лівому полі, показує число Куща або Куреня, а число на долішньо-правому полі подає Відділ, до якого юнак чи юначка належить. Числа на щитиках Молодшого Юнацтва є зелені.

3. МЕТАЛЕВА ЕМБЛЕМА - відзнака СУМ. Виконана вона з білого металю, на якому букви творять суцільно юнацтво на чоловічому на беретці або шрубку, або шпильку. даного юнака чи юнака Молоді.

Витиснені букви СУМ. Всі три льну цілість. Носить її все частині накриття голови, тобто пілотці. Зачіпляється її на Вона визначає приналежність чки до Спільки Української

4. МАЛА ЕМБЛЕМА СУМ. На синьому тлі щитика є розміщені золоті літери "СУМ" і творять немовби тризуб.

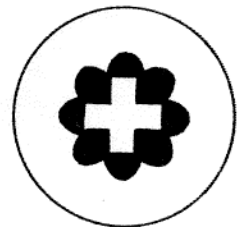
Цю відзнаку Ти можеш дістати і маєш право носити лише тоді, коли Ти вже складеш перший іспит Молодшого Юнацтва на ступінь Отрока і даш "Слово". Тоді Ти причепиш її на лівій груді, 5 см. вище лівої кишені своєї сорочки однострою.

5. ВІДЗНАКА 1-го ІСПИТУ МОЛОДШОГО ЮНАЦТВА. Цю відзнаку Ти маєш право носити тільки тоді, коли Ти добре складеш іспит на ступінь Отрока. Це є круглий щитик з матово-зеленим тлом, на якому є золотої барви один дубовий листочок. Цю відзнаку пришивається над правою кишенею сорочки однострою.

6. РОЙОВА ВІДЗНАКА. Кожний Рій Молодшого Юнацтва СУМ має свою назву-символ, як наприклад: Запорозці, Січовики, Орли, Лиси, Русалки, Санітарки і т.п. Тому всі юнаки чи юначки, які належать до того самого роя, мають право носити цю саму відзнаку на правому рукаві сорочки однострою.

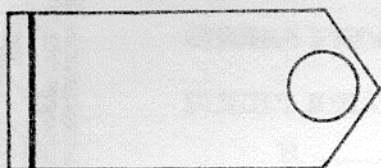
7. ТАБОРОВІ ВІДЗНАКИ. Кожний юнак чи юначка є зобов'язані кожного року відбувати табори. Кожний і кожна, хто відбуде одного року принаймні отримує відзнаку. Це кутник з числом по сеговий рік побуту на шується. Цю відзнаку кишені сорочки однос-

два тижні в таборі є зеленої барви триредині. За кожний чертаборі це число збільнашивається на правій трю.

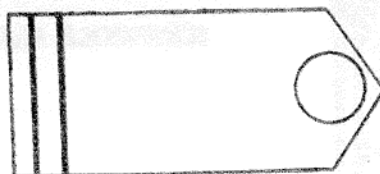

На правій кишені сорочки однострою носитья також всі інші відзнаки, які Ти можеш нашивати чи причепати, якщо Ти брав участь в якомусь великому святі, сумівському злеті, здвизі і т.п.

8. ФУНКЦІЙНІ ВІДЗНАКИ. Якщо б Тебе призначено до Ройової Самоуправи, себто, якщо б Ти став членом цієї Самоуправи або навіть Ройовим, Ти можеш носити так звані функційні відзнаки, тобто таку, яку функцію Ти в даний час сповняєш. А саме: один шнурочок темно-зеленої барви, як член Самоуправи, напр. писар, скрбник і т.п., або два такі шнурочки, як Ройовий.

Відзнака
Членів Самоуправ Рой
Молодшого Ю СУМ

Відзнака
Ройового Молодшого Ю СУМ

Ці відзнаки носяться на обох нараменниках сорочки ~~смавсерс-~~
го однострою.

СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ АМЕРИКИ

ВІДДІЛІ ЮНАЦТВА .....

В .....

ПОСВІДКА СКЛАДЕННЯ ІСПИТУ

**ОЦИМ СТВЕРДЖУЄМО,
ЩО МОЛ. ЮНАК/ЮНАЧКА**

СКЛАВ (ЛА)

ДНЯ ..... РОКУ

І-ий ІСПИТ МОЛОДШОГО ЮНАЦТВА СУМ

НА СТУПІНЬ ОУРОКА

ІЗ ЗАГАЛЬНИМ ВИСПЛОМ .....

ДАНО, ДНЯ ..... 19 ..... РОКУ

За Іспитову Комісію:

Голова

Секретар

Члени: